

Listy občanskému politikovi

Aktivní socialistický politik, který nechce být jmenován, napsal tyto články. V průvodním dopise praví: „Socialistická strana a politika jsou nutně v defenzivě. Bylo by osudné, kdyby se do defenzivy dostala socialistická myšlenka. Nejsem spokojen s tiskem socialistů — je příliš defenzivní, skoro defeatistický. Nepozbývájce smyslu pro taktiku, nesmíme ztratit smysl pro zásady a ideály.“

Drahý pane,

ze dvou velikých umění, jejichž znalost se požaduje od politika, ovládáte pouze jedno. Dovedete skvěle mluvit. Neumíte však naslouchat, mluví-li jiný. Váš sluchový neduh má zrakový následek — kdo je v politice hluchý, je v ní také slepý. Nechtěl jste dopustit, aby Vám slovo odpůrcovo rušilo kruhy. Proto Vám píši tento otevřený list. Uctivě prosím, nedejte se odstrašit jeho zdánlivě kazatelským pathosem. Není to pathos literátský, protivný všem, i mně. Troufám si říci, že pathos tohoto listu je slabým ohlasem onoho důrazu pathetického, s jakým k nám mluví současné události.

Pokouším se přistoupiti k Vám v podobě neosobní a dáti Vám obraz budoucnosti nepřilíš vzdálené, kterouž chystáte den za dnem, krok za krokem, čin za činem.

Jste politikem podnikatelské vrstvy. Máte mnoho politických barev a jste schopen, míti bezpočet tváří. Běžná politická hantýrka Vás označuje za pravičáka. Ani Vaše politická barva, ani jméno, ani tvář Vás však neznačí. Vaše podstata je v tom, že jste a chcete zůstatí udržovatelem hospodářského systému, jejž vytvořila vrstva podnikatelů.

Tato vrstva je prozkoumána ve svém prvku. Je popsána v učebnicích, divadelních hrách, románech i básních. Není tajemství v žádné věci, která se jí týče. Její původ, mládí, mužský věk, stařecká léta, vše jest známo světu. Neurázejte se, prosím, mluví-li o stařectví. Neříkám to, abych tupil, nýbrž abych charakterisoval. Před pěti lety psal anatom kapitalistického podnikatelstva předmluvu ke své veliké knize o moderním kapitalismu. Pověděl tam, že se na podnikatelském systému objevují známky stáří: první vypadnuvší zub, první šedivý vlas. Řekl, že podnikatelstvo vstoupilo do období poklidného věku; nejsou to prý ještě léta stařecká, nýbrž jen „nejlepší léta mužova“. Neváhal však dodat, že pro moderní podnikatelstvo „doba nejčinnorodějšího mužského věku minula“. Myslel jsem si již tenkrát, že nejde o jediný vykotlaný zub a jediný šedivý vlas. Ale budiž, nechme platit mínění Sombartovo, vyslovené před pěti lety. Co všechno se však přihodilo za těch pět let! Podnikatelstvo zestárlo o sto let. Dnes, drahý pane, jest Vaše třída úplně stará a stařecká. Nemá již vůle, neboť umíněnost není vůle. Velmi se bojím, že nemajíc vůle, není již schopna činů.

Neupírám kapitalistickému podnikatelstvu, že je to vrstva slavná. Patřil na ni svět, když s revolučním elánem kácela trůny a oltáře a když proklamovala

práva lidská. Než to jest jen jakýsi kolorit, jakýsi derivát hlavního díla. Na troskách feudalismu postavila moderní buržoasie nové hospodářství a novou společnost. Její systém spojil celý svět, učiniv z něho jednu dílnu a jeden trh, ovšem nikoli v doslovném významu slova; neboť jiné síly způsobily, že centralizační tendence kapitalismu vždy byla omezována státními zákroky. Moderní buržoasie spojila světadily paroplavbou a telefonem, pevniny sblížila sítí železných drah. Ze světových moří, postrachu a lásky starých námořníků, učinila směšné kalužiny, jež lze přeplout za několik dní v bezpečí a pohodlí a přeletět za několik hodin. Systém buržoasie umožnil zalidnění pustin. Z technických věd učinilo moderní podnikatelstvo služebníka výroby. Technické vynálezy ukládají prý Čičané do muzeí jako kuriozity, aniž jich dovedou prakticky užít. V rukách kapitalistického podnikatelstva staly se vynálezy nástrojem, jímž byla změněna tvářnost země. Nesmírně vzrostlo společenské bohatství, vyvolána byla řada nových potřeb a požitků a všechny docházely ukojení. Rozřešen byl problém žalostných alchymistů. Moderní podnikatel dělá zlato z kamení, z polních travin, ba ze vzduchu.

V tomto listě nepíši a nemohu psáti historie moderního podnikatelstva. Byla by to historie novověké organizace světa, jež se za našich dnů rozpadá v trosky.

Po staletém zápolení, práci a riskování stala se moderní vrstva podnikatelská pánem surovin, práce, kapitálu, vědy, inteligence. Stala se pánem světa. Byla, není. Byla jím včera. Dnes je ohrožena netoliko ve své državě, nýbrž v samotné své bytostné podstatě. Dnešní podnikatelstvo, toť moderní Romulus a Herostrot v jedné bytosti. Zapaluje město, jež zbudovalo. Toto paličství nevzniká z touhy po slávě. Jest produktem bezradnosti, zoufalé bezradnosti. Ano, drahý pane, Váš svět umírá. Třicet milionů lidí bílé rasy nenachází práce a žije-li, tedy z milodarů. Jaká hanba pro nás pro všechny! Třicet milionů čeká, co bude. Třicet milionů trpělivých, jimž nedovede všechna současná civilisace dáti chléb, košili a střechu. Co jest jim tato civilisace? Běda, změní-li se třicet milionů otců a matek v třicet milionů barbarů! Připustíte, pane, že to může býti konec té bílé civilisace? Hyne národ. Sdělné nemoci řádí. Mladí lidé, vyšli ze škol nebo z učebných dílen, nevědí, co s rukama; jsou na obtíž sobě i rodičům. Čtyřicetiletí dělníci a úředníci jsou racionalisací podniků a kanceláří vyvrženi do ulic, zbaveni výdělků i naděje na návrat. Hyne stát a hynou obce. Veřejné příjmy se smrskly. Stroj veřejné administrace vrže. Kdy se zastaví? Nastala hospodářská válka všech proti všem. V hospodářství zalézají národy do ulity svých státních hranic, ač se to rovná sebevraždě zadušením. Továrny odpočívají a žaludky hladoví, ruce zahálejí — ač je práce zapotřebí víc než kdy jindy. Váš systém, pane, zabraňuje zahálejícím rukám, aby se ujaly zahálejících strojů a zpracovaly zahálející materiál. Je to pitvorná groteska. Co tedy dále? Nuže, není dnes přístavu. Nemůžeme přečkati bouře v závětrí, jehož není. Za jedné měsíční noci seděl jsem na ruinách říms-

ského Collosea. Jsem člověk z davu, a tento rozkotaný památník staré římské civilizace vnuknul mně otázku: Jak žil evropský dav po pádu Říma? Žádný historik mi nedovedl uspokojivě říci, co se dělo v Evropě od pátého do devátého století. Co se dělo s vesnickým a městským lidem po těchto několik temných století, než se z chaosu upadlé civilizace vytvořily buňky feudalitní a s ní sice pouta nevolnictví, ale také ochrany a jakés takés bezpečnosti. Než se kolem statečných kněží vytvořily první církevní obce, hlásající učení lidské jednoty. A než se vytvořily státy, jež znovu zaváděly právní řád, sice surový a krutý, leč přece jenom řád. I kdyby byla popsána tato staletí pozvívěčtelého života v lesích, dřevách a hadrech, tato staletí vpádů, útěků, smrti: jenom veliká básnická intuice dovedla by dáti živou představu o této veliké hrůze. Čtouce dějiny, můžeme tyto kapitoly vynechat. Dnešní člověk nemůže však vynechat ze svého života ani jediného dne. Sám musí všechno prožít a probolet hodinu za hodinou. Cosi ponurého jest v představě, že jest naše civilizace ohrožena a svět že se rozpadne v trosky. Nikdo z nás si nedovede představit, jak by p o t o m lidé žili a jak dlouho by to trvalo, než by se ustavil nový svět.

Hleďte, drahý pane, kam mne zanesla křídla fantazie. Věřu, člověk jest povinen dbáti, aby nepřetížil svou mysl přílišnou obrazotvorností. Jinak si jednoho sirého večera namaluje na stěnu strašidlo, jímž bude strašiti sebe po všechny noci a jiné po všechny dny. Vracím se na půdu reality. Chtěl jsem pouze říci, že jsme všichni ve velikém nebezpečí, a že jest úkolem mužů, aby hledali cestu záchranu.

Není nám dáno, abychom zasedli všichni za jeden zelený stůl a dohodli se o nejlepších prostředcích a nejschůdnější cestě. Jsme roztrženi ve dvě, dělí nás propast životních posic a zájmů.

Obviňuji Vás, že jste vinen dnešním stavem věcí. Ne jako jednotlivec, ale jako hospodářský a politický typus. Ať žijete v Praze, Paříži, Londýně, New Yorku, Tokiu nebo Sydney, jste vinen. Jste vinen, protože mocí držíte systém, z něhož se stala mučírna lidstva. Nejste schopni dáti stroj do pořádku, a násilnou mocí bráníte jiným, aby se o to pokusili. Stále si ještě lichotíte, že vedete svět a že jste jeho pánem. Hle, jaká jest situace moderního kapitalistického podnikatelstva v oboru politiky:

V Rusku je vbili na dřevo kříže. V Itálii je zavřeli do klece korporatismu a učí je tancovat jako medvěda podle cizí melodie. V Německu mu přišívají na kaftan žluté kolečko a vyvrhli je z lidské společnosti; nenosí-li kaftanu, vedou je právě k okraji propasti. V Americe vyvalujete oči a nevíte z které do které. V Londýně jste němí (přes konferenční hluk), ve Francii se hašteříte, v menších státech se krčíte, očekávající s hrůzou, kdy zoufalý zápas dolaru, libry a yenu zavraždí Vaši měnu a rozpoutá běsy lidové revoluce. Nikoli, nejste pánem světa. Při veškeré své dosavadní moci a slávy jste nebožák, který na rohu své vlastní ulice prosí o radu a pomoc, a který k dovršení zmatku svolává mezinárodní konference, aby na nich ukázal světu svou vlastní bezradnost a neschopnost.

K čemu jste se odhodlal, jaká je Vaše cesta z rozkladu? Tak mnohomluvný jindy, mlčíte o této kardinální záležitosti. Váš ideál jest silný muž. Silný muž se zmocňovacím zákonem, kde to jde. A kde to nejde, tedy silný muž třeba z moci revoluce. Není však dovoleno vládnoucí konser-

vativní třídě, aby spekulovala s revolucí. Neboť revoluce požírá své vlastní pomahače. Buržoa, který dovede zradit a byl zrazen, má dnes již mezinárodní jméno. Sluje Hugenberg. Hugenberg, toť reakcionářská intrika proti demokracii, ale je to také zasloužený osud.

Dovolíte-li, budu se těmito věcmi obírat i v příštím listě. *Spektator.*

poznámky

Osudné zapominání na konsum

Dnes se mohou oprávněně zlobit zástupci výrobců a podnikatelů na zástupce konsumentů, že jim včas neotvírali oči, a nepoukazovali na hrozící nebezpečí, když ne filantropickým argumentem, tedy aspoň materiálním. Jest statisticky dokázáno, že u nás leží $\frac{3}{4}$ milionu, v Německu skoro 5 milionů konsumentů ladem. I kdyby tato čísla nebyla přesná, můžeme poukázat na jiný barometr stavu spotřebitele, který byl zaznamenán tiskem a jest spolehlivým, neboť byl konstatován ministerstvem financí: že výnos ze zápalek je letos o několik milionů menší, než ve stejné době za minulý rok. Tato zpráva nepotřebuje žádného vysvětlení, ta mluví dosti jasně i bez komentářů.

Nyní bych se chtěl ptáti, existoval-li vůbec pojem konsumenta pro dnešní způsob výroby. Sotva. Dělník, úředník s měsíčním příjmem Kč 300—1500, — což jest více než průměr, poněvadž jest mnohem větší procento zaměstnanců s měsíčním platem Kč 300 až 700 —, nemůže býti spotřebitelem dobrým, odpovídajícím dnešnímu tempu výroby. Tříčlenná rodina úřednická neb kvalifikovaného dělníka s měsíčním příjmem Kč 1250, což jest jistě více než průměr a počítá se za dobře placeného zaměstnance, musí počítati s každou kostkou cukru, s výrobkem, jenž jest pokládán za měřítko civilizace. Pro zemědělské produkty vypadá kalkulace stejně, ne-li hůře. Co se týká textilií, můžeme vzíti za příklad oblek za Kč 600. Konsument za shora uvedené situace může si takový oblek poříditi jednou za rok, a to ještě na splátky. Kde zůstane žena, dítě, byt a ostatní?

To jest konsument, jaký existoval ještě před krátkou dobou, dnes i tento jest v úpadku. To jest konsument, který byl námahou a kompromisem vytvořen; i tomu bylo jedním zástupcem lidu tlumočeno „ať je rád, že má co žrát“. Na takovém konsumentu může jen basírovat vleklá krize, ale nikdy ne prosperita. Pro koho vyrábí a racionalisuje výrobce, vědí boží.

Vezměme naše dráhy, a jak zacházely s konsumentem. Dnes, když zákazníků vůči hledě ubývá, se slevuje. Dokud byly „zlaté časy“ se „ouřadovalo“. Nyní máme slevy pro skupiny na výlet, slevu na zpáteční lístky — prozatím jen na svátky — a t. d. Ale ještě před dvěma roky zvyšovaly tarif o 24%. Přišli vedoucí činitelé drah doopravdy se slevou jako s deštníkem po dešti. Těm pánům to dnes může každý říci, že se opozdili. Dokud byl konsument, nebylo mu přáno. Neodpovídá totiž našemu myšlení a výchově, aby dělník aneb ubohý ouřada za cenu jemu přístupnou se dostal na neděli do Poděbrad, do Karl. Varů neb do Brna, z Brna do Bratislavy a t. d. Dnes není ani tohoto konsumenta, a pánové mohou slevovat do nekonečna, také to nebude mít vlivu na zvýšení cestujících. Na té menšině, pro kterou jste měli rezervovaný tento přepych, nemůžete basírovat.

Že konsument o dobré kapacitě jest předpoklad úspěšné výroby, to patrně nevěděl z našich činitelů ani jeden. Dnes jsou již pol. činitelé, kteří uznávají spotřebitele za povolanejšího faktora k řešení krize. Ale žádná světová konference nebude se zabývatí tímto činitelem, neboť by to byla porážka dnešního systému. Přejde zase konjunktura a vystřídá se s bídou, a proč pak bychom neměli i tento kolotoč. *Ing. L.*

Soumrak stran?

S hitlerovským Německem přichází třetí velký stát, který z jediné strany učinil vládce nad celou zemí a druhé politické strany ostře potlačil. Státní aparát v Německu, v SSSR a v Itálii jest prakticky totožný s jedinou politickou stranou. Ostatní strany jsou rozpouštěny, potlačovány. V Rusku to nedalo příliš mnoho práce, trochu složitější vývoj byl v Itálii. Německo ukazuje, jak náporu jedné strany, která se stala vládnoucí, podlehly i strany, které měly velký počet členů, velké prostředky hmotné, dlouhou tradici, solidní organizaci. A přece podlehly. Do nedávna se mnozí lidé u nás škodolibě

vysmívali nemecké sociální demokracii. Budou se stejně vysmívati, když dobrovolně-nedobrovolně se rozcházi centrum, strana politického katolicismu? Budou říkati: v Německu selhal katolicismus, selhal tak, že ani širším pokusem o odpor se nepokusil ukázati, že katolicismus v Německu selhal tam, kde katolictví mělo býti valem proti hitlerismu? Německo ukazuje, že strany velmi mocné a silné nejsou tak silné a tak mocné, aby přes ně nemohl přejíti vývoj. Selhaly jen jednotlivé strany, či se zde jedná o zjev, který má hlubší kořeny? Neselhávají strany vůbec? Nevyžívá se vůbec dnešní systém stranické práce? Netrpí politické strany a politické stranictví zkorumpovaním, které i ze zdánlivě silných stran v rozhodujících chvílích činí instituce velmi slabé? Nepřežívá se dnešní obsah i formy stran, jako se během řady let vyžily již jiné instituce? — V „Národním osvobození“ se tímto souhrnem politických stran zabýval V. Osvald, který ukázal na atomisaci, z které vyplývá existence mnoha politických stran. Dospívá k názoru, že jest vhodná doba k vytvoření pevnějších bloků a v našich poměrech doporučuje tři bloky: jeden by tvořili socialistické strany, druhý agrárníci a snad národní demokraté a živnostníci, třetí pak strany katolické. — Jisté že by vytvoření takových bloků značně usnadnilo politickou práci u nás; jest také vidět, že vývoj k tomu u nás směřuje, i když jednotliví vůdcové by chtěli svoji zahraničku zachovat si jen pro sebe. Ale je nutno jíti ještě dále: do jednotlivých stran. Strany již nejsou tak projevem politické vůle, jako tomu bývalo dříve. Starají se sice po všech stránkách o svého voliče. Staly se institucemi, které obstarávají nejrůznější záležitosti svých straníků. Staly se organizacemi, bez nichž se téměř nic nestane. Ale při tom jejich poměr k voličům, straníkům nestal se vřelejším. Stal se jen vypočítavějším. Já ti dám hlas, ty mi dáš to a to. To jest velký rozdíl proti dobám, kdy strany nejen že neobstarávaly nejrůznější záležitosti svých lidí, ale od svých lidí žádaly; a mnoho toho žádaly. Politické strany v mnohém staly se institucemi samoúčelnými. Starají se o celou řadu věcí, které s vlastním posláním strany nemají nic společného. Prostý straník by užasl, zač vše se exponuje jeho strana, jak se exponuje za jednotlivce ve věcích, které s myšlenkou strany nemají ničeho společného, jak se stará o lidi, kteří pro stranu a její myšlenku udělali velmi málo, jak jménem strany se umísťují známí, příbuzní, jak jménem strany se intervenuje pro podniky, o nichž straník ani neví. Často se říká, že rozhoduje u nás jen to: co z toho bude mít strana. Strany by měly u nás o mnoho méně práce, kdyby se při každé své intervenci řídily tímto heslem. Utloukají se totiž intervencemi, které s myšlenkou a prospěchem strany nemají nic společného; tím se stávají naše strany — a strany vůbec — kolosem, který má mnoho práce, práce, pro kterou se strana nedostane k svému nejvlastnějšímu poslání: být mluvčím zájmů, které má podle svého určení hájiti a zastupovati. Přes to, že vliv stran je tak veliký, nestal se poměr straníka a strany vřelejší. A právě v této vřelosti poměru jest síla strany, nehledíme-li k tomu, že organisovaní straníci tvoří jen část — a to menší — příštích voličů strany. K uvolnění poměru politických stran k jejich voličům přispělo jistě i to, že strany na jedné straně chtějí před svým voličem hráti roli neústupného člověka, který jedná jen podle toho; buď vše nebo nic, a za nedlouho přijdou před svého voliče s kompromisem, který voliče, který jest uchlácholen slibů strany, nemůže uspokojiti. Není dostatečného kontaktu mezi straníky a stranami. Strany nedovedly se vyrovnati s jinou povahou doby. V tom jest jejich slabost, a tak pozorují strany, jak je dovede ohrozit i nápor, který před tím podněcovali. Jenom ty instituce, které jsou pružně vklíněny v pohybové síly doby, mohou se s nimi vyrovnávati. Naše strany jsou fosilní.

V. G.

Největší surovost

Je, řídit politicky také mezi lidmi od přírody nešťastnými. Příroda i politika proti jednomu člověku — není to více, než se dá unést? Z Německa, této fantastické nyní země, přichází zpráva:

„Spolek slepých akademiků Německa« rozeslal svým členům pozvánku k členské schůzi, na jejímž denním pořádku je zařazení »arijského paragrafu« do spolkových stanov. V Breslavě byl zbaven na základě arijského paragrafu svého úřadu Ph. dr. Ludwig Cohn, který, slepý od mládí, byl aktivním činitelem v péči o slepce déle než čtvrtstoletí.“

Je tedy také arijská slepota a židovská slepota, jako je římské právo a nemecké právo, a vyhazov nemine ani ty, kteří zprávu o tom si dovedou přečíst jen tenkrát, je-li jim podána pomocí vypouklého písma. Kdo se dopouští této surovosti? Ti,

kteří vidí, hitlerovské úřady, nebo je svět tak groteskní, že se toho dopustili sami slepci, nezdůslednění svým utrpením, o nic lepší než vidoucí a zřizující i ve své tmě politickou bariérou? Věru, dosti zkažený je tento svět.

—fp—

Zkouška, při níž profesori propadli.

Neslyšeli jsme, že by profesori nemeckých vysokých škol v Praze někdy vykládali svým posluchačům, že nejlépe prospějí sobě i svému národu, budou-li dobře studovati a užijí-li toho, co se naučili, ve prospěch svůj i prospěch celku. Neslyšeli jsme nikdy, že by se postavili kdy proti hakenkreuzlerské agitaci na nemeckých vysokých školách. Naopak. Bylo by možno snéstí celou řadu dokladů o tom, že vysokoškolská nemecká profesori v Praze nacházejí velké zalíbení v Hitlerovi. Každý — a tedy i vysokoškolský učitel — si jistě může dělat co chce, pokud nepříjde někdo, kdo má právo tuto volnost jednání vymeziti. Jde o to, že toto sympatisování s Hitlerem jest dokladem úžasného myšlenkového zmatku v hlavách těch, kteří vedou vysoké školy. I vysokoškolský profesor může býti politický primitiv. Vysokoškolský profesor nemusí rozuměti politice o nic více, než kdokoliv, kdo prošel jenom obecnou školou, ale dovedl se dobře učiti ve škole života. Ale vysoké školy mají vyšší aspirace. Chtějí poskytovat nejen nejvyšší odborné vzdělání, ale chtějí býti považovány za vrcholné instituce národní kultury. Nebudeme nemeckým vysokým školám upírat jejich odbornou vypělost; ale jestliže nemecká universita při volbě rektora situaci zamotává jen proto, aby nemusila voliti někoho, kdo není arijscem, jestliže vidíme, že v případě Kelsenově na nemecké universitě nejde o vědeckou kvalifikaci Kelsena, ale o to, že Kelsen není miláček hakenkreuzlerů, pak jest vidět, že na nemeckých vysokých školách si dobře neuvědomili, kde končí věda a kde začíná nemecká politická ulice, zamilovaná do Hitlera. Jdou-li nemeckí profesori na Pankrác, aby tam asistovali při zkoušce hakenkreuzlerského studenta, jest v tom něco více, než projev dobré soudružnosti, která má vládnouti v dobré akademické obci. Jest v tom více, než dojemná péče, aby hakenkreuzlerský student neztratil nějaký semestr. Jest v tom demonstrace. Nemecké politické ulici, která našla zálibu v Hitlerovi, má tím býti ukázáno, na čí straně jest srdce nemecké techniky a university. Nemají-li nemecké vysoké školy v Praze jinou kulturní ctizádost, než aby s nimi byl spokojen omezený nemecký člověk, než aby byla s nimi spokojena liberecká, duchcovská nebo chebská ulice, jest to věcí jejich vkusu. S radostí si uvědomujeme, že mezi Čechy antisemitismus hraje jakous takous roli jen na politické periferii; ve slušné společnosti roli nehraje, a ti, kteří si tuto zálibu přinesli z politické periferie, ponechávají jí ve slušné společnosti ostýchavě za dveří a v šatně. Mezi našimi Němci jest to však tak zlé, že antisemitismus — jeden z hlavních artiklů hitlerismu — hraje na nemeckých vysokých školách roli v některých chvílích a situacích přímo rozhodující. Nemecké vysoké školy jistě mají právo na svobodu mínění; mají je zaručeno hned na dvakrát: jednou z povahy vysokých škol, po druhé ústavou. Ale tato svoboda mínění — bohužel — platí i pro svobodu mínění hloupeho. Jest věcí nemeckých vysokých škol, jak i této svobody využívají. Ti však, kteří jsou svědkem žalostného duchovního úpadku našich nemeckých vysokých škol, jimž hakenkreuzlerský student na Pankráci jest bližší, než služba kultuře a demokracii, mají právo okřiknouti nemecké vysoké školy u nás tehdy, až se budou dovolávati oněch principů, které jsou dnes na nemecké akademické půdě šlapány.

V. Gutwirth.

politika

Jiří Šujan:

Osud jednoho Čechoslováka

(Vzpomínka na Hamaliara.)

Ideový přítel pro člověka, který žije jen soukromě, je mnohem víc, než jen přítel v běžném slova smyslu. Poznáme to ovšem dokonale, jako všecko, co má pro nás tak velikou cenu, až když jsme svého ideového přítele nadobro ztratili.

V dnešní opravdu prapodivné době je to snad jen zvláštní náhoda, sejdou-li se aspoň dva nebo několik málo lidí, kteří se pak shodují v zásadách, až se cítí býti

rostlí v jednu bytosť. Ne, neplatí to len o té remarquovskej rozbité generácii válečnej, platí to i o nás, generácii poválečnej, ktorí vyrúšťame na troskách zničenej starého sveta a pri počátkoch budovania sveta nového. Platí to hlavne o nás, Slováčoch. Naš prevrat bol tak neslýchaný prudký skok ze tmy do svetla, že to všetky súčasníky priamo omráčilo, a potrvá ešte, než se Slováci kolem sebe dobre rozhlédnu. Těsně popřevratová generace, která se v poslední době už až příliš hlučně hlásí o slovo ve veřejném životě a žádá hned poslanceké mandáty, to ještě nebude.

Nad ducha a úroveň súčasnej mládeže slovenskej povznesie sa len niekoľko málo jedinců. To budú ti, ktorí majú v sobe toľko energie, houževnatosti, vytrvalosti, idealizmu, chuti do práce a lásky dostať sa k pravému poznaniu a hlavne odvahy poznanou pravdu i vyznávať a za ňu bojovať, že jim nemôže vadit malá starosť otců o jejich duševní potreby. Dovedli překonat nicotnou nenávisť proti Čechům, na Slovensku i uměle pěstovanou, a pak s láskou přilnout k českým vychovatelům, k české kultuře, k českému prostředí. A jaká škoda pro národ, že jeden z těchto odešel z našich řad na věčnost před necelými dvěma lety. Odešel, aniž si toho národ náš povšiml. Jako by přítel Ján Igor Hamaliar nebyl ještě ani patřil do rodiny našich veřejně účinkujících lidí...

Mrtvý Česloslovák.

Hamaliar nejenom že projevil zvláštní vlohy, speciálně v literární historii, nejenom že dal tušit, že v něm národ může mít naději, nýbrž i zanechal již po sobě cenné dílo, o němž prof. Pražák napsal, že bez něho v slovenské literární historii nelze se obejít. Poznala ho už celá naše literární veřejnost již na střední škole, leč národ si na něho ani nevzpomene.

Proč? Obávám se, že Češi odpoví podle toho, jaký je jejich dojem o Slováčích: že totiž budou hledat příčinu v nevděku, který, jak se jim zdá, je význačnou známkou charakteru Slováka. Ne, v tom se musím zastat svých sourodáků; kdyby tomu tak bylo, pak by se bylo podobně jako na Hamaliara zapomnělo na př. i na mladého A. Guota, který zemřel také tak předčasně, a zapomínalo by se i na všechny zemřelé, veřejně účinkující. To však se neděje, naopak, Slováci moc vzpomínají na své mrtvé. Konečně, proč zapomínají na Hamaliara Češi, proč si ani oni nepovšimli jeho smrti? Vždyť Hamaliar nebyl jen Slováček, ale i Čech, byl to pravý Česloslovák. Však právě proto ho u Slováků stihl takový smutný posmrtný osud. Svým čechoslováctvím se Slováčům odcizil a Čechům k srdci nepřirostl, ačkoli si tolik přejí, aby se na Slovensku rodili jen Česloslováci. A tak je tedy dvojnásobně smutný posmrtný osud jednoho Česloslováka. Zemřel-li člověk veřejně účinkující, doprovází ho k hrobu v duchu celý národ, chcípne-li pes, v smutku se s ním rozloučí úzký kroužek rodinný; zemřel-li Česloslovák, pochodí také tak. Ano, Hamaliara vzpomněl při jeho smrti jen malý kroužek celých Česloslováků, kteří jsou jimi nejenom navenek, nýbrž i v hloubi své duše.

A jaký je život Česloslováků?

Kyselý je to, velmi kyselý chlebiček. Není snad člověka, který by nestál o nějaké ty sympatie za své veřejné účinkování. Česloslovák, pokud jde o Slovensko, musí se toho úplně zřici, a co se týče Čechů, zdá se, že projevené sympatie neprýští také z hlubin srdce, leč z chladného rozumu, z uvědomění potřeby a nutnosti jednoty národa. Proto Česloslovákem nemůže se stát

ten, komu jsou sympatie absolutní potřebou. Takových lidí je ovšem velmi málo na světě. Starý Kálal byl už tak zvyklý na pusté nadávání Slováků a nevšímavost Čechů, že když pak někdy se mu dostalo nějakého toho uznání, vždycky vzpomněl: „Já už nikdy nečekal uznání, ale když přijde, těším se mu jako malé dítě.“

Ptáte se zajisté, proč vůbec jste potom Česloslovákem? Odpovím nejdříve tím, jak to odůvodňují moji rodáci, Slováci: Česloslovákem se stane ten Slováček, který baží po kariéře; který chce něco od Čechů; který chce jejich důvěru anebo peníze; který má zálibu v extravaganci; kterého charakter je lízat paty těm, kteří mají moc v rukou; kterého charakter je zrádcovský; který byl nakažen českou vědou a kulturou, a konečně, který má o jedno kolečko v hlavě víc, anebo je úplně blázen; který patří na psychiatrickou kliniku. Co se týče Čecha, který se exponuje za dokonalou jednotu národa, o tom zase Slováci říkají, že to dělá z pančechistických snah, z hrubého národního českého egoismu. — Pěkná to hromádka krásných vlastností. Leč je vůbec myslitelné, abychom mohli za takové považovati celou tu velikou rodinu Česloslováků, kteří kdy existovali a díky bohu i dnes ještě existují? Na straně Slováků od Kollára a Šafaříka počínaje až po hlasisty: Štefánika, Hodžu, Šrobára, Štefánka, Hallu, Tajovského, Smetanu, Cádru, Albinho, Houdka atd., pak prúdisty: Slávika, Bujnáka, Koláče, Votrubu, Huška atd. a o převratu a nějakou dobu ještě po něm — pak všichni uvědomějí Slováci s Hlinkou, Škul-tětem, Rázusem včetně byli upřímnými Česloslováky v tom smyslu, jako my to i teď ještě hlásáme, že jsme totiž, jak to Hlinka před přeskupskou porotou r. 1908 řekl: jedna krev, jedna kultura, jeden národ. Co se týká Čechů, nikdy nebyli jiného mínění, byli tedy všichni Česloslováky, jen v poslední době následkem otevřeného a živelného partikularismu národního i oni přestávají myslet, že jsme jeden národ. Zhruba jmenovaná řada Slováků a v jednu dobu všichni Slováci a Češi, zvláště pak ti, kteří tvořili tento stát ve jménu národa čechoslovenského a za účelem utvrzení jeho jednoty nejenom politické — vždyť ta byla získáním svobody už utvrzena — ale hlavně za účelem „utvrzení“ jednoty národní, kulturní — byli tedy charakterově tak mizerní, jako se to dnes mluví o každém Česloslovákově. Máme-li odpovědět pak my, proč jsme tedy Česloslováky, naše odpověď zní: Protože jsme neodhodili ideál, který hrál srdce všech našich velikých lidí v práci a v boji za lepší a krásnou naši budoucnost; protože chceme tento ideál realizovat, neboť v tom vidíme logiku vývoje, naši osudovost a nejlépe zajištěnu naši svobodu národní; vidíme v tom také konečně konec všem duševním i nervovým otřesům, kterým podléhá každý kulturní Slováček, řeše si pro sebe otázku čechoslovenskou, a vidíme v tom pak konec hádkám mezi Čechy a Slováky a jejich uzpůsobení k vyšší jednotné kulturní a vědecké tvorbě; proto tedy jsme Česloslováky. A řekli O s u s k ý v nedávné své řeči, zřejmě k radosti Slováků, že i kdyby byl posledním potomkem Slováků, přece jim zůstane, opravdový Česloslovák musí říci, že on, je-li to Slováček, že také Slováček zůstane, ale že ideál otců, ani když všichni její už opustí, on že jej nikdy neopustí, třeba by mu bylo trpět jakkoli.

Hamaliarův duševní přerod.

Takový byl i Hamaliar, když jednou se stal z něho přesvědčený Česloslovák. Povídáme, že se stal Česloslovákem. Ano, neboť původně jim nebyl, jako na

př. ani Štefánik. Původně byl, jako bohužel od té doby, co nás škrtí tradice štúrovská, která po převratu nemá u nás co hledat, každý Slovák.

Hamaliar už v raném mládí mnoho četl a pravda, četl především slovensky. Do Vajanského — jak mi to řekl — se přímo zabořil. Umělecká stránka jeho spisů získala si Hamaliarovo srdce. Od Vajanského pak nabyl Hamaliar i rusofilskou orientaci a zároveň i nenávisť proti Čechům. Studium „Slovenských Pohľadů“ a autonomistické rejdy politické utvrdily jeho vajanskovskou orientaci. Brzy pocítil touhu názory, které měl o přectěném díle, sdílet s veřejností; začíná tak uveřejňovat své kritiky v „Sloven. Pohľadech“ a v jiných slovenských časopisech. Pustil se pak i do studia ruštiny a ještě na gymnasiu vydává knižně Čechovovy povídky. Těmito činy na sebe upozornil všechny martinské předáky v Matici. Dostává se s nimi už jako gymnasista do osobního styku. Říkal mi o tom, s jakým duševním zanícením chodíval do Martina za Krčmerym. „Obdivoval jsem ho jako Boha“, řekl. V Martině skládali v Hamaliara veliké naděje a připravovali mu již i místo v Matici. Po skončení gymnasia v B. Štiavnici přišel na filosofické studie do Prahy na Karlovu universitu. Do Prahy a ne do Bratislavy, neboť, jak mně to později vykládal, cítil instinktivně, že mu je zde v českém prostředí třeba důkladněji řešiti si otázku československou.

Bylo samozřejmé, že si vyvolil ruštinu a českoslovenštinu. Prvního půl léta Hamaliar zůstal ještě na staré orientaci štúrovsko-vajanskovské. Pak se s ním začalo něco dít. Stýkal jsem se s ním ve spolku „Detvan“, kde byl knihovníkem a já zapisovatelem. Druhý rok už knihovnickou funkci nechtěl a vůbec nechtěl už žádnou funkci v Detvanu. Později jsem to pochopil, když napsal do „Slovenského deníku“ o Detvanu článek, jako by teď už Detvan neměl smyslu, neboť Slováci, když se organizují, mají se organizovat spolu s Čechy, a psal, jak to bylo jeho zvykem, úžasně drsně: „Odvlečte tu mrtvolu!“ Ptáme se teď sebe, zdali by dnes bylo možno něco takového uveřejnit v „Slovenském deníku“? Bylo to roku 1927. Dnes by vás za to zabili, ale pan šéfred. „Sl. deníku“ Hušek by také patřil mezi ty, co by vás bili. Hamaliar druhý rok svých studií byl už pravým Čechoslovákem. Jak se to stalo?

Zajisté působil na něho hodně prof. Vlček, který mu věnoval mimořádnou pozornost. Ale Vlček nebyl v otázce československé tak radikální jako on. Vlček nestál pro své názory nikdy na válečné noze s Martinými, vždyť byl předsedou Matice až do své smrti. Stýkal se Hamaliar i s Pražákem, ale Pražák, jak mi on sám řekl, nikdy s Hamaliarem nemluvil o otázce československé. Hamaliar se přeorientoval sám. Vykládal mi o tom jednou dramatickým způsobem, jak to bylo v jeho povaze: „Vieš, tu som musel otázku československú študovať aj so stanoviska hlasistov a Čechov. Nedalo mi to pokoja totiž. Študujem, čítam, pozorujem. Tu v Prahe sa to dá ohromne. Až sa to začalo vo mne kývať, celá ta stavba totiž, ktorá spočívala na Vajanskom. Kýva sa ti to, kýva... A to vieš, nie bez vnútorných bolestí, lebo človek sa ťažko odmilováva, trebárs už vie, že dievča nezodpovedá jeho predstavám. Trvalo to dlho, čo sa to takto kývalo, a čím ďalej tým viac. Až som sa potom dopálil a celú stavbu som praštil do haraburdia. A to sa stalo vtedy, keď som už mal obydlie nové; kamarád, krásne, zdravé, impozantné, československé. Tak to bolo. — A čert aby vzal celú tu štúrovštinu a vajanskovštinu, kočičinu. Čo sa ma to na-

morilo! No, Vajanský ako umelec je ohromný.“ — Tak asi povídal Hamaliar o tom, jak se přerodil na Čechoslováka.

Po přerodu.

Po bolestném duševním přerodě, kterému se, jako kdysi na studiích i mladý Štefánik, tolik bránil, bylo pak Hamaliarovi pojídat kyselý chlebiček a hořký kalich Čechoslováka. Až do této doby měl za sebou sympatie všech Slováků i Čechů, teď se do něho pustil na Slovensku kdekdov. Velikost Hamaliarova ducha proměnila se najednou v očí Slováků v „chudobu“; šlechetný jeho charakter v „mizerný a nepoctivý“, jeho obdivuhodná odvaha, kterou si pochvalovali, dokud byla namířena proti Čechům, stala se jim „drzostí“; jeho bystrozrak a zdravý úsudek v „totální slepotu“ a v „paralysu mozku“, kterou se nakazil v českém prostředí, „rozleptaném realismem“; jeho přímost a upřímnost brali pak jako „neupřímnost“, za kterou se skrývá touha po „kariéře“; jeho skromnost proměnili v „nafoukanost“. Ano, všechno se jim najednou u Hamaliara zdálo zcela opačné než předtím. To vše stačilo, aby ho z řad svých nadobro vyobcovali a aby ho pokládali za „vyvrhele“.

Hamaliar byl člověk velmi citově založený a bolelo ho opovržení se strany Slováků nesmírně. Bolelo ho tím více, že byl povahy uzavřené, že nesdílel svých bolestí s nikým. Na venek se vždy tvářil, když hodili do něho bombu z Martina, jako by se nic nestalo; nanejvýš se bolestně usmál. Později si už toho vůbec nevšímal. Bydlel původně v Štefánikově koleji, ale po přerodu v otázce československé nebylo mu toto prostředí k snesení. Ze Štefánikovy koleje (je to ironie, když se ještě dnes jmenuje tato kolej podle Štefánika-Čechoslováka) Hamaliar odešel do Švehlovy. Tato kolej mu víc vyhovovala i po stránce zdravotní. (Trpěl totiž už od dětství na chronickou nemoc v noze, z které se pak vyvinula kostní tuberkulóza s kombinací tuberkulózy plic a na to potom po složení doktorátu zemřel.) Ve Švehlově koleji jsem bydlel hned vedle jeho pokoje. Zde jsme se pak spřátelili na život a na smrt. Já jsem právě tehdy prožíval svůj přerod k čechoslováctví při studiu o Štefánikovi, Masarykovi, realismu, hlasismu a rozkolu. A to právě bylo to, co mi otevřelo občas Hamaliarovo uzamčené srdce. Cítil jsem, že mi chce líčením svého přerodu věc usnadnit. Nemohl jsem schvalovat jeho neslýchaně radikálního postupu vůči Martiným. S Krčmerym se pustil do polemiky, až to řinčelo. Věcně to Hamaliar vyhrál, ale to na Slováky neplatí. Hamaliar byl jako střela. Za poznanou pravdou letěl přímo a bezohledně. Revolucionář v základech své bytosti, která znala lásku anebo nenávisť; nic středního. Proto jak kdysi miloval Vajanského a Martiné, tak je teď nenáviděl, a opačně, jak nenáviděl Čechy a čechoslováctví, tak je teď miloval s celou svou duší.

Po dosažení doktorátu žádal Hamaliar o místo knihovníka v universitní knihovně. I to byla v očích partikularistů kariéra, kterou mu prý vyneslo jeho čechoslováctví, ačkoli je jisté, že by této „kariéře“ byl Hamaliar dosáhl i bez toho. Konečně je nesporné, že kdyby byl zůstal při staré orientaci, mohl se míti v Martině v Matici a v Pohľadech mnohem lépe, to by byla bývala opravdu kariéra. Čechoslovák by měl patrně asi zemřít hladu, měl by zůstat věčně bez zaměstnání, aby ho nepodezířivali z choutek karieristických a hmotářských. Ale stejně zůstává pak ještě dost výtek, které, jak jsme to uvedli, mají separatisti v nevyčerpatelné zá-

sobě proti Čechoslovákovi. Knihovnictvo byla pro Hamaliara tak „skvělá“ kariéra, až z toho zemřel. Prach a nezdravý vzduch v knihovně nemohl prospět jeho chatrnému zdraví; on to tušil a později viděl, ale neměl, čeho by se jiného chytil, neboť profesorem ještě nebyl a to by pro jeho zdraví stejně nebylo bývalo nic dobrého. Zemřel po několikaměsíčním léčení doma, ve svém rodisku Bátovce, chudé vesničky u Levic. Nenárodně a bez jakéhokoli spojení se svými známými v Praze. Jediné jeho dívka z Prahy měla s ním spojení až do jeho smrti. Veřejnost se dověděla o jeho smrti až několik dní po tom. Tato skutečnost nejlépe dokazuje, jak byl skromný a jak v něm není ani stínu ctibažnosti. Separatisté se tedy v Hamaliarovi hrozně mýlili. Kdyby byl zůstal jejich, jeho pohřeb by byl býval smuteční událostí celého národa a jaká by to byla slavnost proti tomu jednoduchému vesnickému pohřbu! Ale odčiní Slováci k ř i v d y, jichž se na Hamaliarovi dopustili? Špiněním jeho osoby, jeho charakteru? O díle, které vytvořil pod zorným úhlem Čechoslováka, nemluvíme. To tedy ať zůstane jimi pošlapáno. Ale o s o b a, c h a r a k t e r, č e s t!

Opouštět ideály, to je dnes v módě, a ve jménu této módy dovoleno jest pošlapat i to, co je každému člověku nejcennější: čest! V tomto se dnes na Slovensku proti Čechoslovákovi závodí. Vítězem, oslavencem je ten, kdo to nejlépe dovede. Důkazy se nežádají. Prostě být Čechoslovákem, to je už hotový fakt, že je někdo ničema ze všech ničemů světa největší. Celý národ to přece uznává a proto to musí být pravda. Jaký rozdíl je to u nás mezi středověkem a dneškem? Násilí jako násilí. Nic na věci nemění, že dnešní násilí je duševní a tehdy bylo fyzické. Psychické je ještě snad horší. A nic na věci nemění, že tehdy násilí páchala moc absolutistů, feudálů, kdežto dnes je páše „většina“. Duch a svoboda zabíjí se tak jako tak. A zatím účelem jsme se snad osamostatnili?

Dr. Alfred Fuchs:

Konec německého centra

Nekrolog?

Kdo někdy studoval mnohosvazkové dílo Bachemovo „Die Geschichte des Zentrums“, jehož každý svazek má na 1000 stránek, podivil se jistě německé důkladnosti, ale jeho obdiv platil jistě také bohatým dějinám Centra a jeho šedesátileté tradici. Centrum náleží k nejstarším stranickým útvarům na kontinentě. Nyní však vyzvánějí umíráčkem také jemu. Strana jest před svým „dobrovolným“ rozchodem na základě dojednání s vedením strany Hitlerovy. Tak zvaných pozitivních sil Centra má být využito pro účely jednotného státu. Několik poslanců, nikterak snad všichni, budou připuštěni jako hospitanti klubu národně socialistického. Centrum tudíž sdílí osud italských popolárů, jejichž poslední zbytek tvoří více méně samostatnou skupinu ve fašistické organizaci pod jménem „Centro nazionale“. Aby tato analogie byla úplná, zdráhá se podle posledních zpráv Brüning hospitovati v klubu NSDAP, takže on a několik poslanců Centra bude prý tvořiti „divokou“ skupinu poslanců, ježto prý není úmysl zbaviti je mandátů.

Dějiny Centra.

S německým Centrem končí důležitá kapitola církevně politických dějin Německa. Jako frakce existovalo Centrum již

před rokem 1870. Stranou v pravém slova smyslu se stalo teprve v době Bismarckova kulturního boje.

Centrum nebylo nikdy stranou ryze konfesní. Ještě nyní mělo mezi svými členy evangelíky, kteří souhlasí s jeho programem, na jehož prvním místě je ovšem obrana práv katolické církve. Ve své nynější formě vzniklo ihned po Vatikánském koncilu, jenž byl v Německu signálem ke kulturnímu boji.

V roce 1870 vystupuje ve volbách do pruského zemského sněmu a pak do prvního říšského sněmu německého. V říšském sněmu získává rázem naponejprv 63 poslance. Jeho vůdčími individualitami byli Windhorst, bratři Reichen-spergerové, Mallinckrodt a Jörg, kteréžto osobnosti formulovaly program strany. Strana pokládala za svůj programový úkol pečovati o zachování a o organickou výstavbu ústavního práva vůbec, o samostatnost církve a všech jejích institucí. Od roku 1871 vychází její deník „Germania“, jenž teprve nedávno přestal býti orgánem Centra.

Jakmile počal K u l t u r k a m p f, vstoupila strana v ostrou opozici proti vládě (1871). V roce 1878 dosahuje v Reichstagu již počtu 100 poslanců, k čemuž jest ještě připočítati hlasy katolických Alsanů a Poláků. V programu z roku 1878 hlásí se Centrum k formě spolkového státu a opět zdůrazňuje hájení práv církve. Zároveň však žádá velmi důrazně omezení výdajů na armádu, čímž se dotýká Bismarcka na místě zvláště citlivém. Ale již v roce 1879 podporuje Centrum říšského kancléře v jeho politice celní a hospodářské. Obratná a pružná taktika strany přispívá ke smíření mezi pruským státem a papežem Lvem XIII.

V letech 1881—1887 a pak v letech 1890 až 1906 jest Centrum jazyčkem na váze. Windhorst, vůdce strany, vstupuje opět do opozice. Vystupuje proti říšskému kancléři v otázce polské a hlasuje proti vojenskému septenátu. Toto hlasování se stalo proti výslovné vůli kurie, tlumočené vídeňským nunciem Jacobinim. Bismarck, jenž chtěl zlikvidovati kulturní boj, chtěl při této příležitosti pokrotiti Centrum tím, že doufal, že se přes hlavu vůdců Centra dohodne s Vatikánem přímo. Ale Windhorst pochopil správně jediné možnou taktiku. Čím bude Vatikán k Bismarckovi laskavější, tím neústupnější musí býti Centrum. A proto riskoval neposlech-nouti přání kurie, ježto nešlo o otázku věroučnou nebo mravoučnou, kdy jediné je pro katolíka vůle papežova závazná. Kurie také později uznala správnost postupu Windhorstova.

Tato epizoda je velmi poučná potud, že se ukázalo, že ani strana založená na světovém názoru katolickém není povinna pro svou taktiku přijímat direktivy přímo od kurie. Na tomto konkrétním případě vyjasnil se poměr mezi kurií a politickou stranou vůbec. Poněkud podobný případ jsme prožili v roce 1925 v Československu, kdy nuncijs Marmaggi na znamení protestu proti rázu Husových oslav opustil Prahu, ale katoličtí ministři zůstali ve vládě. Také tento postup byl ex post uznán.

Za Hitlera.

Také dnešní režim německý se pokusil, aby se dohodl s Vatikánem přes hlavu Centra. Dějiny učí, že se to vždy nemusí zdařit, ale tentokrát se věc, jak se zdá, zdařila. Byl již parafován konkordát, takže bude nyní vedle konkordátů bavorského, pruského a bádenského existovati také konkordát říšský. Obsah dohody, kterou ujednal místokancléř Papan v Římě, je zatím znám jenom z novinářských přehledů. Připomíná silně Itálii. Také v Itálii jsou kněží povinni býti politicky neutrální. V Německu, právě tak jako v Itálii, budou režimem trpěny jenom ty spolky, které náležejí bezprostředně ke Katolické Akci. Zajímavé bude zvědět, zda se katolíkům podaří udržeti konfesní školství, jež náleželo vždy k požadavkům Centra, kdežto cílem dnešního režimu je jednotně usměrněná škola říšská.

Ideje Centra.

Právě tak jako za dob Bismarckových vystupovala strana i v poslední době vždy ve smyslu světového názoru katolického do poslední chvíle proti nauce o státní všemohoucnosti, vyšlé z Heglova pojetí státu, jakožto nejvyšší lidské koncepcie. Strana se stavěla vždy proti bismarckovskému prusianismu, jako byla proti koncepci „totalního“ státu, jenž by byl občanovi pozemskou Prozřetelností, jež je hlášána za režimu nynějšího.

Centrum bylo před válkou i po ní velmi významným politickým činitelem a to nejenom pro kvantitu a kvalitu své reprezentace, nýbrž také pro svou stabilitu, již neotřásly žádné sociální spory. Tím se stalo stálou složkou německé politiky, pokud ovšem platila parlamentní pravidla. Jsouc svým programem stranou solidaristickou, snažilo se Centrum spojovati pod jedním praporem i protichůdné zájmy sociální, a ježto tak činilo na živém podkladě náboženském, dařilo se mu celkem jeho úkol, ač mělo před válkou i po válce přirozené potíže s harmonisováním zájmů aristokratických a dělnických.

Když roku 1891 Windhorst zemřel, byla již strana pevně zkonsolidována. Zůstala věrna svému antimilitarismu, hájila politiku malého člověka, hlásala pokřesťanství veřejného života, bojovala odborně i účinně za pojištění dělnické a za ochranu práce a to zvláště v oněch předválečných letech, kdy boj za sociální požadavky byl v Německu zvláště prudký, totiž v letech 1903—1906 přes to, že byla tehdy stranou vládní. V posledních letech válečných a bezprostředně poválečných se Centrum stavělo za pacifistický program tak důsledně, že její vůdce Erzberger byl zavražděn pro svůj pacifismus a demokratické smýšlení.

Ještě před válkou se strana několikrát spojila v opozici se sociálními demokraty a po válce po jejich boku náležela k nejdůslednějším zastáncům demokratické formy i demokratického ducha a to až do poslední chvíle, kdy po dvakrát dala tato katolická strana protestantskému Německu říšské kancléře, z nichž Brüning byl pověřen mocí přímo diktátorskou, ale byl smeten náporom hákovitého kříže. Jeho odchod do politického ústraní netrval však dlouho a jest nyní opět v čele strany, ovšem patrně s úkolem, aby stranu likvidoval.

Hedvábná šňůra.

Hitler nerozpustil ovšem přímo Centrum, ale dal mu šibeniční lhůtu, aby se mohlo rozejít samo, při čemž alespoň zachránila strana svoje jmění. Mimo to jest patrně poskytnuta Centru možnost, aby dalo svému členstvu směrnic, jak se má zachovati po rozchodu. Centrum nebylo popraveno, ale obdrželo poslední dar sultánské milosti — hedvábnou šňůru.

Vatikán a katolické strany.

Mezi osudem katolíků německých a italských jest mnohá analogie. V Itálii byli populáři největšími odpůrci fašistů. Ale i mezi fašisty bylo mnoho katolíků. Když pak fašismus přestal býti stranou a stal se režimem, měl Vatikán obavy, aby se italský katolicismus nedostal do opozice proti státu, což by bylo musilo vésti k bratrovražednému boji mezi katolíky. Proto pomohl likvidovati stranu populárů, ale zároveň doporučil Katolickou Akci, jež není pod vedením demokraticky zvolených vůdců, nýbrž pod přímým vedením biskupů a tvoří část apoštolátu církve. Nejvyšší autorita církevní se nikdy a nikde neztotožňuje s politickými stranami, třeba byly založeny na světovém názoru katolickém. Politické strany hájí církev na své riziko, taktikou svobodně zvolenou. „Církev nemyslí ve stranách, nýbrž ve státech.“ (Rohden.) Katolická Akce jest akcí ryze náboženskou, nepolitickou. Do politiky by mohla zasáhnout jenom pod přímým vedením biskupů. Nynější papež zakázal rovněž, aby jakákoli politická strana si přisvo-

jovala název „katolická“, neboť tímto jménem disponuje jenom papež s biskupy.

Co bude dělat německý katolicismus dále?

Proto snesli katolíci i likvidaci Centra a soustředili své síly do Katolické Akce i v Německu. Již nyní se psalo, že má ze zbytků Centra a z náboženských spolků nynějších býti vytvořen „Katolický svaz“, jenž by odpovídal asi italské „Giunta Azione Cattolica“, z kteréžto centrály náboženských spolků italských vznikla italská Katolická Akce. Němci ostatně měli vždy vedle Centra svoje ryze náboženské „Volksvereine“, ještě před encyklikou „Ubi arcana“, v níž bylo doporučováno zřízení Katolické Akce v celém světě.

Nynější režim nehodlá snášeti politickou stranu katolíků a chce strpět jenom organizace a instituce náboženské. Proto na př. upozornil v nedávném svém projevu vratislavský biskup kardinál Bertram na to, že katolické spolky dělnické nejsou ani součástí odborového hnutí, ani politické strany. Jejich předsednictvo je jmenováno církevní vrchností, a proto tyto spolky jsou pod přímou ochranou církve. To znamená, že jsou součástí Katolické Akce. Křesťanské odborové hnutí je již více méně gleichgeschaltet a připojeno k Národní pracovní frontě. Ale tyto spolky mají zůstatí nezávislými.

Centrum a odborové organizace.

Že v Německu existuje dvojí druh dělnických organizací, má podklad historický. Souvisí s t. zv. Gewerkschaftsstreitem, se sporem o odborové organizace z let 1908—1910. Na mezinárodním curyšském kongresu křesťansko-sociálních odborových funkcionářů roku 1908 se postavili totiž katolíci zastupcové němečtí Giesberts a Schiffer na stanovisko, že křesťanská odborová sdružení mají sledovati cíle toliko hospodářské a že proto mají býti konfesně a politicky neutrální. To byl t. zv. směr kolínský, v jehož intencích pracovalo odborové hnutí mnichovsko-gladbašské a jehož orgánem byla zejména „Kölnische Volkszeitung“. Proti tomuto názoru vystupovali zastánci konfesních katolických stavovských organizací, jejichž orgánem byla Kauffmannova revue „Apologetische Rundschau“ a již Görresem založené „Historisch-politische Blätter“ i „Stimmen aus Maria Laach“, nynější „Stimmen der Zeit“. Do těchto četných polemik zasáhli dokonce dva kardinálové a dostali se do polemiky mezi sebou, což je zjev mezi nejvyššími církevními hodnostáři jistě vzácný. Kardinál Kopp, biskup vratislavský, předchůdce nynějšího kardinála Betrama, se postavil totiž velmi rozhodně proti kolínskému směru, ale za kolínský směr se postavil kolínský arcibiskup kardinál Fischer. Spor ovšem byl záhy urovnán. Brzo potom odjel kardinál Fischer do Říma a roku 1910 vydal pastýřský list, podle něhož papež rozhodnými slovy prohlásil svou nestrannost v otázce odborových sdružení. Mají, ba musí však existovati spolky obojího typu: i odborové organizace i specificky katolické spolky dělnické. Po dlouhou dobu se osvědčovaly organizace ryze odborové. Dnes se patrně osvědčí spolky konfesní, vtělené v Katolickou Akci.

Biskupové pod Hitlerem.

Biskupové se nepokoušejí hájiti Centrum, neboť není jejich věcí. Ale hájí zásad se statečností uznání hodnou v dnešním Německu. Na biskupské konferenci ve Fuldě byl vydán pastýřský list, v němž jest odsuzováno dávání přednosti jediné rase a zdůrazňován katolický universalismus. V novém projevu německého episkopátu hájí biskupové právo církve vychovávat mládež skoro tímž slovy jako hájil svého času papež výchovné právo církve vůči italské Balile. Požadují, aby katolické svazy byly uznány jako součást národní výchovy mládeže. Zamítají učení o „totalitě“, t. j. o státní omnipotenci. Slíbují ovšem spolupráci církve ve výchově k státní a národní loyaltě. Hájí také požadavku konfesní školy. Kardinál

Faulhaber pak protestoval těchto dnů proti pronásledování kněží světskou mocí. Vůči bavorské dependanci Centra, bavorské straně lidové, postupuje nynější režim daleko ostřeji než proti Centru. Došlo k rozpuštění sjezdu Katolických tovaryšů v Mnichově, kde patrně nedošla souhlasu Papeňova řeč o nutnosti „usměrnění“. Také na katolickém sjezdu v Berlíně se ozvaly ostatně dosti ostré akcenty proti „vládě drsné ruky“. Došlo k rozpuštění studentských organizací a celé řady spolků a to nejenom v Bavorsku, ale i v ostatních částech Německa. Centrum nebylo sice přímo rozpuštěno, ale byla mu podemleta půda pod nohama kus po kuse. Že v Bavorsku byl režim přísnější, jest odůvodňováno blízkostí Rakouska a obavou před spojením katolíků německých a rakouských. Vatikán však zřejmě v anšlus nevěří, ježto by jinak neuzavíral s Rakouskem konkordátu. Ke státům, v nichž katolíci nemají vlastní politické strany, přibude nyní i Německo, neboť bohatá, čestná a mnohotvárná historie Centra se zatím končí.

národní hospodář

Jiří Hejda:

Osud londýnské konference

(Rooseveltův experiment.)

Londýnská konference se tedy rozbila o první úskalí. Přiznáváme, že nás to překvapilo, protože jsme neočekávali, že by konference, ke které se hledělo s takovými nadějemi a jež se sešla v lesku tolika zevních formalit, mohla být opuštěna dříve, než učinila první krok kupředu. Londýnské zasedání trvalo sice tři neděle, ale čtrnáct dní se čekalo, jak se rozmyslí Amerika. První úskalí, které se vynořilo — problém mezinárodních dluhů — bylo zdálo obojstranně, neboť zde se vědělo, že Amerika nikdy nepřistoupí na diskusi. Ale hned za ním bylo úskalí druhé — otázka dolaru. A zde tedy se konference rozbila nadobro, neboť trosky, které zůstaly, marně se snaží vzbudit zdání, že se v pracích pokračuje.

Snad je to dokument doby, že svět není schopen vyváznout obětavou spoluprací z krise. Dalo se očekávat, že tolik státníků, kolik se jich od mírové konference dosud nikdy nesešlo pohromadě, bude mít zvláštní ohled na veřejné mínění, které přece jen chovalo jakýsi záblesk naděje, že se v Londýně něco udělá. Jestliže ani toto zevní dekorum nebylo zachováno, pak je vskutku situace velmi zlá.

Karikatura, která mnohé vysvětluje.

Ohlížíme-li se nyní poněkud nazpět a srovnáváme-li, co se stalo mezi Londýnem a Washingtonem, dáváme si vinu, že jsme vůbec mohli být překvapeni něčím, co nyní se nám zdá být tak naprosto logické — vmyslíme-li se ovšem do logiky Američanů. A tato logika je poněkud jiná než naše. V posledním čísle obrázkového magazínu *Saturday Evening Post* píše známý americký hospodářský publicista Garrett (byl to on, který před léty razil heslo věčné prosperity, založené na ideálním distribučním systému Spojených států — tedy autor do jisté míry blamovaný) o poměru Evropy k Spojeným státům a jeho studie je doprovázena karikaturami, z nichž jedna je zvláště příznačná: strýček Sam zalévá konví, na které je nápis „umělé hnojivo“, svoji zahrádku, z níž raší „domácí průmysl“, „domácí obchod“, „blahobyt domácího dělníka“, a z

kteří roste mohutný peň „domácí produkce“, reprezentovaný cifrou 97%, jehož jedna větev — 7% — je „zahraniční obchod“. Tato karikatura je výstižná. Říká nám více o logice a mentalitě Američanů než všechna Rooseveltova poselství, na něž čekal Londýn v posledních týdnech jako na Zvěstování.

Spojené státy jsou vskutku v situaci potud hodně závidění, že jsou jediným hospodářsky a kulturně vyspělým teritoriem, které si může dovolit přepych s oběstáčností. Není to sice soběstačnost úplná, protože řadu významných surovin (barevné kovy, kaučuk, čaj, kávu, rýži, koření) musí i Unie dovážet, ale to neznamena nic proti holé skutečnosti, že z celé národní produkce jen asi 10% v normálních dobách, dnes dokonce jen asi 7% je určeno pro export. Z této skutečnosti, která je dána jednak velikostí Spojených států, 120milionovým vnitřním trhem, jednak klimatickými poměry, které umožňují stejně pěstování pšenice a žita jako bavlny a tabáku, plyne důsledek právě v době tak těžké jako je dnešní, neocenitelný: Spojené státy mohou dělat hospodářskou politiku bez ohledu na ostatní svět. Uvažme jen, jak rozdílné je v tomto směru postavení jiných států. Československo na příklad je odkázáno z 33% na zahraniční trhy, Německo z 20%, Francie z 24%, Itálie z 27%, Polsko a Rumunsko ze 14%, Belgie dokonce z 51%, rovněž tak Dánsko, Velká Británie z 25%, Kanada z 29%, Japonsko z 21%, Nizozemí z 34%, Rakousko z 36% atd. Jestliže jedna třetina národní produkce jde za hranice, to jest závisí na světové konjunktúře, nemůže být žádným vnitřním hospodářským opatřením regulována. Ale bohužel není to jen jedna třetina, nýbrž je to daleko více, a to tím více, čím kvalitnější, hodnotnější, více zušlechtný produkt vyvážíme. Neboť na vysoce hodnotném produktu pracuje více rukou než na surovině či polotovaru a čím více je zaměstnáno pro export, tím více lidí závisí na jejich zaměstnání nepřímou: dodávkou potravin, předmětů denní potřeby, administrativou, dopravou atd. Je těžko odhadovat, ale nejsme snad daleko od pravdy, tvrdíme-li, že při exportu, který reprezentuje třetinu národní produkce, plná polovina obyvatelstva je přímo či nepřímou dotčena vývojem světové konjunktury.

Skutečná základna Rooseveltovy politiky.

To je případ československý. Případ Spojených států, jak vidno, je docela jiný. Tam pouze 7% národní produkce jde za hranice. A nejsou to ani vysoce zhodnocené výrobky, až na několik výjimek, jako automobily, kancelářské stroje a pod. Naopak, jen asi 30% celkového vývozu Spojených států připadá na hotové výrobky, 40% na polotovary a suroviny a 30% na potraviny. S jistými výhradami lze téměř říci, že americký export se skládá především z pšenice a bavlny. Jestliže v Československu nemohli bychom nikdy nahradit ztrátu zahraničních trhů, může s podobnou ztrátou kalkulovat Amerika a může rozšířit velmi podstatně kupní sílu domácího trhu, takže místo 93 pojme 95, 96 nebo i více procent celé národní produkce.

A zdá se, že právě na tomto přesvědčení je založena celá Rooseveltova politika. Není však snadné rozumět jí. Teprve časový odstup ukáže, zda překvapující obraty této politiky byly důsledkem geniálnosti a odvahy presidenta a jeho napovědů, nebo byla-li to opatření rozpačitá,

hledání východu z nouze jednou na té, po druhé na oné straně. Byl to přece Roosevelt, který prohlásil, že chce navrátit svět k zlatému standardu, týž Roosevelt, který pak přijal inflační návrhy Goldsborouhovy a odpověděl londýnské konferenci dosti nevrle, aby se nestarala o dolar. Roosevelt přišel s velkým programem na pomoc farmářů, a týž Roosevelt za několik týdnů na to vyhlásil rozsáhlý program průmyslové obnovy, který znamenitě kříží jeho sliby zemědělcům. Zdá se nám to být konfusní, ale vzpomínáme si, jak tento nesporně obratný taktik dovedl rozseknot situaci v den svého nastoupení, kdy byl krásně zaranžován run na banky. Roosevelt místo aby uklidňoval, přilil ještě oleje do ohně, vyličil situaci nejčernějšími barvami a ihned požádal o plné moci, rovnající se téměř zmocnění k finanční a hospodářské diktatuře. Dnes je má a nebylo ještě ve Spojených státech presidenta, který by fakticky ztělesňoval tolik moci jako Roosevelt.

Snad počítá americký president s prostým rozumem občana Spojených států. Tento rozum je opravdu velmi prostý. Nečinme si ilusí o hospodářském vzdělání Američanů. Z drátěnků, z irských sedláků, negramotných Italů a polských židů nelze učinit ani v Americe přes noc profesory národního hospodářství. Rozezná-li průměrný Američan šek od směnky (což o průměrném Čechoslováku nelze říci), pak to plyne spíše z praxe, která je zde poněkud jiná než u nás při placení účtů, ale neříká to ještě pranic o hospodářském vzdělání nebo o smyslu pro věci hospodářské. Naopak, dovolujeme si tvrdit, že náš průměrný čtenář denních listů je o domácím i světovém hospodářství informován daleko lépe než čtenář americký. Jeho primitivnímu názoru na věci odpovídá utkvělá představa, vtloukaná mu také do hlavy karikaturami magazinů, že Evropa je bankrotář, který žije na dluh z peněz, které krvavými mozoly vydobyl z půdy bodrý americký farmář, a tato zkrachovaná Evropa nyní nechce platit. Americký farmář sice cítí na vlastní kůži, jak byl postižen zhodnocením dluhů — proto křičí po inflaci — ale jeho mozku je příliš obtížné vmyslet si do naprosto stejné situace evropského dlužníka vůči americkému věřiteli. Američan je přesvědčen, že „America first“, pod kterýmžto prvenstvím představuje si také jakýsi monopol na chytrost. Evropským teoretikům nevěří, jeho úzkoprsý egoismus nedorostl ještě do mezinárodního formátu. Při tom — jak jsme ukázali svrchu — má nespornou výhodu, že může řešit krisi doma vlastními prostředky. Snad tedy Roosevelt jde touto cestou a hledí napřed vyhověti volání po nové prosperitě ve Spojených státech, aby pak snáze mohl jednati s Evropou.

Warrenův inflační program.

Pod tímto zorným úhlem snad můžeme rozuměti měnovým opatřením, která jinak by nám musila být naprosto nesrozumitelná, ne-li konfusní. Neepochyboval jsem nikdy o tom, že Amerika půjde cestou inflace. Mohu to dokonce prokázat obsáhlým článkem, který jsem uveřejnil v Českém slově 10. listopadu loňského roku na podkladě teorií profesora Warrena z cornelské university. Profesor Warren je oním mužem, který v pozadí formuloval politiku demokratické strany, jež nalezla potom svůj ohlas v návrzích senátora Goldsborouha, v zákonu Glass-Steagallově a která je nyní politikou Rooseveltovou. Na rozdíl od jiných zemí se Američané nikdy netajili tím, že chtějí dělat inflaci. Ne-

vyhýbali se ani tomuto v Evropě velmi choulostivému slovu, ba naopak měli je přímo v programu. Když se v senátní debatě ptali Warrena, zda zamýšlí inflaci, do tvrdil to dokonce s jistým pathosem. A měl pro to důvody, které mají svoji průkaznost. Podle dat National Industrial Conference Board činilo ve Spojených státech:

	národní jmění v miliardách dolarů	zadlužení	poměr
1912	180	63	34%
1922	321	136	42%
1929	362	203	56%

V roce 1929 však začalo teprve zhroucení cen. Od té doby poklesly ceny nejméně o jednu třetinu, takže se národní jmění snížilo okrouhle na 200 miliard dolarů (neboť nová produkce naprosto nestačila vyrovnat katastrofální pokles cen), zatím co se zadlužení likvidacemi, odpisy a převzetím objektů věřitelem snížilo jen asi podle odhadu o 23 miliardy. Proti 200 miliardám národního jmění máme 180 miliard dluhů. Na papíře tedy úvěr a kapitál jsou téměř v rovnováze, ve skutečnosti to znamená v mnoha případech předlužení. To je zejména v zemědělství. Warren uvádí tento příklad: Před krisí stál kůň ve státu Massachussetts 150 dolarů, ve státu Montana 50 dolarů. Diference sto dolarů, připadající na meziobchod, dopravu atd. zůstala i dnes, ale dnes stojí kůň v Massachussetts 95 dolarů, což znamená, že je v Montaně neprodejný. Vejce stály před krisí v New Yorku 30 cts. Dnes stojí 20 cts, za kteroužto cenu kalifornské farmy, ležící pět dní cesty od Nové Anglie, na pobřeží Tichého oceánu, dodávat nemohou. A přece tyto farmy jsou zařízeny na zásobování celé Ameriky.

Můžeme se divit, že Warren navrhuje za těchto okolností obnovení cenové úrovně před rokem 1929? Senátor Goldsborouh formuloval to jedinou lapidární větou: „Kupní síla dolaru budiž obnovena na podkladě velkoobchodního indexu z let 1921—29 a na této základně budiž kontrolou rozsahu úvěrových a peněžních prostředků napříště udržována. Provedením tohoto opatření pověřuje se Federal Reserve Board a finanční ministerstvo Spojených států.“ Podle Warrena má být kurs dolaru určován vládou komisí podle cenového indexu a má být pohyblivý, dolar má se tudíž státi manipulovanou měnou.

Jak vidět, neuchýlil se Roosevelt od Warrenova programu, jehož obsah jsem otiskl již v listopadu loňského roku, ani na krok a plní jej do poslední písmeny i s „indexním dolarem“. Patrně je přesvědčen o tom, že Spojeným státům je tato politika na prospěch. A to ovšem je otázka, která nás také zajímá s hlediska ovšem poněkud širšího — je-li tato politika prospěšná také nám, Neameričanům. Pokusíme se dáti na to odpověď.

Oč jde Američanům?

Především v zájmu přesnosti myšlení je třeba říci si, že to, oč vlastně Američanům jde, nejsou vysoké ceny, nýbrž něco docela jiného. Nejsou to vysoké ceny, které znamenají konjunkturu, tak jako nízké ceny neznamenají krisi. Ale poklesem cen byl posunut poměr mezi výrobním nákladem a výnosem tak, že se podnikání stalo nerentabilním. Američanům jde nyní o to, vyrovnat tento poměr. Jestliže si uvědomíme výše citovaná data o americkém zadlužení, pak vidíme, že nejsnadnější ce-

sta je cesta inflace. Ve výrobních nákladech stává se při nízkých cenách nejtíživější složkou n a b u b ř e l ý d l u h , který se několikanásobně zhodnotil. Snížít dluhy na přijatelnou výši lze nejnásadze znehodnocením peněz, které se projeví zvýšením cen. To je problém amerických farmářů a s této stránky jde tedy Roosevelt na pomoc americkému zemědělství. Ostatní složky výrobních nákladů se znehodnocením měny rovněž sníží: daně, poplatky, nájemné, ba dokonce i mzda, která sleduje jen velmi zvolna vzestupný pohyb cenový. Na inflaci v ž d y c k y d o p l a t í z a m ě s t n a n c i s p e v n ý m p l a t e m. Ale Amerika se patrně nemusí obávat nespojenosti s této strany. Možná ostatně, že si Roosevelt říká, že je lépe mít špatně placené zaměstnance než vůbec neplacené nezaměstnané, možná, že počítá s tím, že vzestup produkce umožní později také úpravu mzdovou.

Nyní ovšem je zde otázka: může stoupnout v Americe produkce jen v důsledku měnové a úvěrové inflace? Podle návrhu Goldsboroughova má mít president republiky možnost zvýšit oběh bankovek o 4 miliardy dolarů a sníží-li Federal Reserve Board v rámci dosavadních zmocnění svoje rezervní nároky, může býti dáno dokonce na trh za 9 miliard dolarů nového oběživa. Koncem března bylo v oběhu celkem 5.459 milionů dolarů a za 2.546 mil. dolarů bankovek Federal Reserve Board. Každý dolar, který je dán nově do oběhu, dává několikanásobnou možnost úvěrovou. Američané počítají (citují zde studii L u f f t o v u z Der Deutsche Oekonomist), že dokonce jeden dolar znamená 11—13 dolarů nového úvěru. Nemůžeme tedy ani dobře domyslet důsledky zdvojnásobení oběživa. Hospodářství dostane se takové úvěrové injekce, že musí produkovat, i kdyby nechtělo. Ale zde je právě skryto nebezpečí, které by mělo být právě Američanům povědomé. Bylo to přece právě na podzim roku 1929, kdy se zhroutila newyorská bursa a kdy začal onen dramatický pád do bezedna, vyvolaný nikoli nedostatkem, nýbrž právě n a d b y t k e m ú v ě r u. Americké banky nikdy nemohly být viněny z úzkoprstosti, naopak, evropské peníze, které tehdy v Americe pracovaly, doufajíce ve snadné zisky, pomáhaly jen ještě stupňovat tuto lehkomyslnost, která byla jednou z neposledních příčin této krise.

Co se čeká od inflace?

Dnes, právě tak jako v roce 1929, Wall Street vydělává. Index newyorské bursy cenných papírů, který činil počátkem letošního roku (1927 = 100) 37.9, stoupl k 1. červenci na 60.3. Na věci pranic nemění, že tento vzestup akcií je papírový, že je to útěk od dolaru k substancí, čili jak říkají Němci, kteří mají z inflace v této věci rozsáhlé zkušenosti, Flucht in die Sachwerte, opticky jsou to přece jen tytéž dolary a ostatně spekulace již eskontuje příští vývoj a zhodnocuje tedy papíry ještě více, než kolik by odpovídalo zatímnímu znehodnocení měny. Svůj boom si Wall Street nedá vzít a nezapomínejme, že jsou to právě tyto kruhy, které nakonec rozhodují o politice právě tak Rooseveltově, jako rozhodovaly o politice Hooverově. Kdo si dal nasypat do očí písek procesem Morganovým, mohl by být náramně překvapen dodatečným zjištěním, že posice tohoto prvního finančníka Severoamerické Unie nebyla ani v nejmenším otřesena.

Jaký však je hospodářský efekt nynějšího vzestupu cen a kursů? Především vzestup cen sám o sobě zna-

mená impuls, který dostává výrobce. Tím, že se zdražuje surovina, stává se včasný nákup lákadlem a tak jako při poklesu cen jsme okamžitě byli svědky stagnace, ježto se každý obával, aby nenakoupil surovinu dražší než jeho konkurent, spěchá dnes každý krýt svoji potřebu, po případě doplnit si zásoby za cen nižších než jsou pravděpodobné zítra a pozítří. Tato poptávka sama však způsobuje další vzestup cen, protože majitelé zásob stejně počítají s dalším vzestupem, nejsou ochotni prodávati levně dnes, když mohou dražší prodati zítra. Přesto tedy, že světové trhy jsou přeplněny zbožím, vidíme umělý nedostatek, zdržlivou nabídku a bouřlivou poptávku. Vzestup cen surovin láká nyní ony výrobce, kteří koupili levněji než ostatní, začít s výrobou, která nyní slibuje státi se rentabilní.

Pro rentabilitu má rozhodující význam i druhý moment: vzestupem cen splasknou se dluhy, resp. kapitálová služba, investice, které se poklesem znehodnotily, nyní se opět z h o d n o c u j í. Výrobní náklady a výnos dostávají se do rovnováhy, také proto, že mzdy z ů s t á v a j í n í z k é. Reuterova zpráva z Washingtonu, datovaná 8. července, hlásí, že podle dat americké federace práce se zvýšil od března do května důchod dělníků pouze o 7%, zatím co průmyslová výroba se zvýšila o 35%. Řekli jsme již výše, že na inflaci vždy prodělá zaměstnanec s pevným platem. Této zkušenosti už Amerika nabývá. Zvýšením cen vytváří se rovnováha státních financí, ježto s výrobou začíná se oživovat i příjem fisku. Pro Spojené státy pak je zde ještě jeden naléhavý problém, krise železnice, která se rovněž vzestupem výroby a poklesem zadlužení automaticky řeší.

Na druhé straně se zdražují suroviny, a to domácí právě tak jako dovážené, zahraniční úvěry — a Amerika je druhým největším věřitelem světa — se znehodnocují, což se projevuje zmenšením příjmové stránky platební bilance. Zahraniční obchod dostává sice v klesající měně exportní premii, ale protože jde o vyložený měnový dumping, brání se mu a budou se mu bránit všechny dovozní země. Proto nějakého značnějšího oživení s této strany se lze sotva nadíti, nehledě ani k tomu, že export za dumpingových cen znamená faktickou národohospodářskou ztrátu. Ale Spojené státy při oné nepatrné kvotě, kterou jsou na export odkázány, si to mohou dovolit, neboť i ona skutečná ztráta, kterou nízkými cenami exportními utrpí, je vyvážena větší možností zaměstnanosti a tím i dalším snížením kvoty výrobních nákladů, která připadá na jeden výrobek. Inflací se však sníží kupní schopnost domácího obyvatelstva. Ježto mzda stoupá pomaleji než produkce, musí se to projevit v menší kupní schopnosti obyvatelstva, jehož životní úroveň — jak známo v Americe velmi vysoká — se bude postupně snižovat. Možná, že si přes všechny špatné zkušenosti vypomůže Amerika splátkovým systémem. Jestliže bylo možno tento systém akceptovat při stále stoupajících důchodech, založených na stoupající produktivitě, je to nyní velmi choulostivé, protože produktivita, odkázaná na domácí trh, má svoji mez.

Výrobní problém nerozřešen.

Řekli jsme, že se kupní síla obyvatelstva snižuje. To znamená, že americký vnitřní trh nebude již mít oné spotřební schopnosti, kterou měl dříve. Produkce může však být umístěna

jedině doma. Ukázali jsme výše, že Amerika z 93% vyráběla pro domácí trh. Jestliže však nebudou důchody odpovídati produkci, nebude možno tuto produkci umístit. A zde se dostáváme k závěru celého problému, který se ukazuje býti konečně nikoli problémem úvěrovým, jak se domnívá Amerika (a s ní i mnoho inflacionistů v jiných zemích), nýbrž problémem výrobním.

Chce-li se dostat pomocí velkého inflačního experimentu Amerika k cenám z roku 1929, pak máme právo tázati se, jaké poměry byly v roce 1929? To přece byl vrchol světové konjunktury. A přece právě v roce 1929 začala se krise. Proč? Tehdy přece byly patrně poměry ideální, když se do nich chceme opět vrátit. V roce 1929 přece ceny byly vysoké, dluhy byly nízké, důchod obyvatelstva byl, zejména ve Spojených státech, neobyčejně vysoký, úvěr byl levný (alespoň v první polovině roku)... jak to, že tyto ideální poměry skončily největší krizí, kterou kdy svět prodělal? Patrně proto, že to nebyly poměry ideální a že tento blahobyť byl založen na omylu. Warrenův omyl je v tom, že krizi vykládá výhradně z předlužení a že ji chce řešit jen úvěrově a za pomoci měnového experimentu. Dostává se tím do stejného omylu jako teoretikové, kteří vykládají krizi jakožto deflační. Když Warren oddluží inflací zemědělce, takže budou vyrábět opět rentabilně, to jest jejich výrobní náklady budou nižší než výnos, vyjádřený zvýšenými cenami, zůstává přece jen otázka, kdo bude jejich zboží kupovat. Tato otázka platí jak pro Spojené státy, tak především pro mezinárodní trh. Americké přebytky pšenice nebo bavlny nekoupí právě tak nikdo v roce 1933 nebo 1934, jako je nekupoval už od roku 1926, kdy se jasně vidělo, že světová produkce jak pšenice tak bavlny je předimenzována. Stejně předimenzována je však produkce všech kovů, kaučuku, kávy, většiny surovin a také většiny hotových výrobků.

Řešit krizi znamená řešit především nepoměr mezi produkcí a spotřebou, odstranit předimenzování výroby, k němuž došlo především proto, že byl levný úvěr a že byla špatně odhadnuta možná spotřeba, která nestoupala s produkcí. Tím se však dostáváme zpět k zásadnímu problému světového hospodářství, k systému dnešního kapitalismu, který se nestará o spotřebitele, vyrábí neorganizovaně a není ničím jiným, než anarchií. Zdá se, že to Roosevelt pochopil, protože jeho zásahy do zemědělské a průmyslové výroby jdou především směrem organizace. Má možnost diktovat zmenšení osevňovací plochy, může nutit průmysl k organizacím, které jsou povinny limitovat a rayonovat výrobu. V něčem se blíží dokonce korporativnímu státu Mussoliniho. Také londýnská konference v několika sekcích — jichž práci byla však v tisku věnována právě nejmenší pozornost — zabývala se problémem omezení produkce a dospěla zde vskutku ke konkrétním výsledkům.

Rooseveltovi se vskutku může podařit vyvléci Ameriku z krise, ale cesta inflace, kterou se zatím dal, je pouze jedním z řady prostředků, které musí být nasazeny zároveň. Neboť inflací rozřeší se jediný problém, to jest vyrovnání výrobních nákladů a výnosu tak, aby byla zaručena opět rentabilita výroby. Krise se tím však neodstraní, protože i nejrentabilnější výroba musí zkrachovat, není-li komu prodávat. Pokud pak jde o inflační experi-

riment sám, je stále třeba při poukazování na americké poměry míti na zřeteli jednu okolnost. Žádné zlato světa nechrání měnu, která je založena jen a jedině na důvěře obyvatelstva. Máme v Československu jen u spořitelenu 20 miliard vkladů. Kdyby si dnes všichni vkladatelé vzpomněli, že si svoje vklady vyberou, zhroutí se rázem naše hospodářství, protože jak známo máme jen za 7 miliard oběživa, čili jen jednu třetinu vkladů u spořitelenu. Je přece naprosto lhostejné a nic by nepomohlo, kdybychom těchto 7 miliard měli ve zlatě. Pokud bude důvěra v měnu, nemusí být kryta vůbec zlatem, o jehož nevhodnosti k tomuto účelu bylo už napsáno tolik knih, že by vyplnily důkladnou knihovnu.

literatura a umění

Otto Rádl:

Cynik Céline má úspěch

Célinova kniha „Cesta do hlubin noci“ je strašná kniha s nesmírným úspěchem, který, upřímně řečeno, jí nepřejeme. Není radostný pohled na úspěch knihy, která se strašlivou odvahou rozkládá celou naši psychologickou civilisaci. Důvody úspěchu musí býti zkoumány, a o to se pokouší tento článek. Je to neobyčejně krásně psaná kniha, a v tom je právě její nebezpečí. Problém je ten: má-li Céline pravdu, jsme my všichni ostatní se svými snahami beznadějně hlupáci. Ještě snad nebyla napsána kniha tak nebezpečná. Cítí-li někdo chuť pustit se do boje s anarchismem a nihilismem, zde je příležitost, aby chytil býka za rohy. Kniha tato nás chytla svým literárním uměním, ale naprosto nemůžeme s ní sympatizovat. Cítíme ovšem, že takový zjev má býti vysvětlován, ne tolik odmítán několika frázemi. Šípům frází je Céline nezanitelný.

„Cesta do hlubin noci“.

I.

Český titul této knihy, jenž mluví o „Cestě do hlubin noci“, zní daleko lyričtěji než francouzský „Voyage au bout de la nuit“. „Hlubiny“ mají poetický valér, „bout“ je docela vulgární slovo. Český titul prozrazuje však už předem o knize, že ten, jenž v ní staví co chvíli na odív hranaté siláctví a snáší brutální detaily, je v podstatě citlivý básník. Ztrávíte-li s tímto doktorem Destouchesem několik dní, nevěříte tomu, že je devětatřicetiletý, že je usedlý lékař, že má velkou dcerku. Má v sobě něco klukovského, mladě zvědavého, vřdycky rozmáchlého, stále zaujatého a stále rozptýleného. Prošel patnácti lety života, o nichž napsal knihu, a lopotil se na této knize celých pět let. A když s ním dnes procházíte ulicemi (správně: probíháte ulicemi), je po vašem boku mladý chlapec básník. S pubertálními komplexy.

Proto přes všechny strašný cynism, přes všechny hnus, všechno to patlání v odpornosti, v lidských spláškách, v páchnoucích detailech, přes všechnu otrávenost životem, zošklivení tím, čemu se říká láska, přes všechny ničemnosti ženských samiček, všechno sobectví patriotů, komediantství doktorů, kteří jsou všichni mazaní šarlatáni, přes všechny zrůdnosti člověka, jenž nemá k druhovi než nenávistné opovržení, — proto přes to přese všechno co ve své knize nastřádal, věříte Célinovi, když na konec řekne, že žije v otě k rásny. Céline, jenž mluví překotně a chrlí ze sebe větu za větou, s rozzařenými očima, a každou něco objevuje, tento Céline útočí na život, protože je nadšen jeho divokým proudem, mluví nejstrašnější odpornosti, protože v nich nalézá neopotrebovanou a nevyčerpanou sílu umělecky nové reality. „Snad jí to, že jsem ohava, jenom sugeruji. Možná, že jsem

v této věci umělec. Proč by vlastně nemohlo být v oškřivenosti zrovna tolik umění, jako v kráse?" (str. 100 čes. vyd.).

Céline má k životu stejně pubertální poměr, jako šestnáctiletý chlapec k lásce. S hledáním siláctvím bude mluvit hlasitě o svém strašném opovržení k ženám, aby nevykřikl nahlas, že je opilý láskou.

Právem se knihy pálí.

Před rokem ještě neznámý Louis Ferdinand Céline je dnes světovou literární sensací. Čtvrt milionu francouzských výtisků, objednané autorisace do čtrnácti jazyků, statistické autorské honoráře, americký Universal vyplácí 300.000 franků za opční právo ke zfilmování knihy, autor je v Paříži osobně docela neznámý, Galeries Lafayette mu nabídnou 10.000 frs za hodinu autogramů, a on odmítne, české vydání rozebráno za jediný týden, a je to špalík o 640 stranách. — Odkud se bere tak obrovský úspěch této knihy, která nedostala literární cenu, a která vyžaduje dosti statečného výkonu čtenářského? Důvody této uznávané aktuality mohou býti nejrozmanitější.

V době mussoliniovských, hitlerovských a stalinovských heroů, v době, kdy se podlézá nadlidem, „záchrancům“, „vůdcům“, v té době staví Céline do středu svého příběhu zbabělce Bardamu, anarchistický průměr štouravého a nestátotvorného intelektualismu, a lumpa Robinsona. V době „nové morálnosti“, a době niebelungovského idealismu říká Céline sprostoty, sviňáctví, prasečiny, lascivnosti a nemravnosti, užívá běžné celé záplavy slov, která nemají místo ani ve slovníku. V době literárních poetismů a stylismů je bezohledně naturalistický, v době, tančící při módním jazzu, k němuž usměvavý negr míchá grációzními pohyby rafinované koktaily, říká surovou pravdu o zoufalství afrického exotismu, v době módního amerikanismu a obdivu pro jeho technickou civilizaci líčí pravou tvář Ameriky pohledem do Fordových závodů, do podzemního záchodu newyorského, do amerického bordelu. V době pokročilého socialismu, uspokojeného nad svými úspěchy v boji malého člověka o jeho tělesnou i duševní hygienu, ví Céline o strašlivé špině periferií, o středověké hygieně na předměstích, o přišerných vykrváceních po násilných potratech, o zoufalém boji všech proti všem. V době humanistické demokracie staví vám před oči věčnou propast, jež nikdy nebude překlenuta mezi světem špinavé bídy a světem lesklého bohatství, a ukazuje, že přes všechny rafinované civilizační metody se přece jen nezabíjí chudých dosti a nezabíjejí se dosti rychle, aby kdy byl přehlušen strašný výkřik třídní nenávisti.

Úspěch této knihy, která říká v nejuťočnější formě samé věci, které si dnes nepřejeme slyšeti, je velikým úspěchem ducha. Dokazuje, že se v Německu právem pálily knihy. Není nebezpečnější zbraně, než slovo skutečného spisovatele. Nasloucháte mu i proti své vůli a necháte si od něho říkati to, s čím vám jinak nikdo nesmí na oči. Céline mluví k nám, aktivním demokratům s vírou v sociální reformy za svitu humanitních ideálů, a najde v nás na dně skryté anarchisty. Zná dobře v nás skrytou rozkoš z nevíry. Proto má jeho kniha na celém světě statistické úspěchy.

Válkou se skončil novověk.

Céline prožil svá léta na frontě stejně jako Bardamu, a válka znamená pro něho nejen nejdůležitější osobní zážitek, nýbrž úplný mezník v dějinách. I v jeho knize je jasno, že mezi lidmi před válkou a po válce není žádného spojovacího mostu, jsou docela rozdílní, nemají si co říci. Hruzné detaily zážitků z války jsou v knize Célinově také strašnější, nežli v kterékoli jiné knize z četné válečné literatury. Protože válka byla ospravedlňována nacionalismem a patrio-

tismem, vidí Céline ve „Vlasti“ jenom původce války a válek.

Při rozmluvě řekl mi Céline, že je přesvědčen, že objevením Ameriky se počal novověk a světovou válkou že se skončil. Co se započalo roku 1918, to ještě dobře nevíme, určitě však něco docela rozdílného od oné epochy. Ve svém románu, psaném mistrovskou a nedostizně živou francouzštinou, také Céline je docela přirozeně světoobčanem. Jeho Paříž nemá nic ze své běžné dekorace, a mohla by se také jmenovati jinak, jeho jihofrancouzská krajina je prostě venkovem: román se odehrává pouze v Evropě, Africe a Americe. Nějaké bližší specifikace národů nemají smysl, protože Němec v zákupu byl totéž jako Francouz v zákupu.

Dvě cesty ke smrti.

Bohatství a bída, tyto dva póly světa vracejí se stále znovu v této knize. Nevedou však Céline k nějakému pevnému světovému názoru.

Nikdo nezná bídu tak dobře a z takové blízkosti, jako lékař dělnické periferie, Céline-Destouches. Ví, že: jsou jen dvě kategorie lidí.

„Vy všichni drobní chudáci, ztroskotanci života, věčně bití, olupovaní a štvání, varuji vás: kdykoli se o vás začnou starostlivě zajímat mocní tohoto světa, vždycky to znamená, že z vás chtějí nadělat kanonenfutr, jak říkají Němci... To je vždycky znamení... Ludvík XIV., ten alespoň docela upřímně kašlal na svůj dobrý národ. A Ludvík XV. zrovna tak. Ten si s ním vytíral... Ale filosofové mu ukazují cestu k Svobodě. Emancipují ho. Ať nemáme už ani jednoho analfabeta. My potřebujeme už jen občany vojáky! Kteří chodí k volbám! Kteří čtou! Kteří bojují! A poslouchají jako berani...“

Podle Céline jsou jen boháči a chudí, není jiné kategorie lidí. A pro chudáka jsou jen dva hlavní způsoby smrti: „buď pojit v míru naprostou netečností svých bližních, nebo zcepenět za války vražednou vášní týchž lidí.“ Matka Bardamova je ještě pokorná proletářka, z rodu nejnižších pariů, která je přesvědčena, že údělem chudáků je trpět a že válka je trest za jejich viny. Bardamu však nemá tohoto náboženského optimismu, roste v něm chvílemi vzdor, jenž vypadá jako třídní boj:

„A i když pro zábavu zpívají bujně rozjařilým tónem písničky chudáků, i tehdy zachovávají ten ušlechtilý přízvuk, který hned ve vás budí nedůvěru a hnus... Rozčiluje to, ale zároveň ponouká vás to prznit jejich ženy, už jenom proto, abyste viděli, jak se rozprchává ta jejich důstojnost, jak tomu říkají...“

Tady se dostává Bardamu k jednomu z kořenů třídních rozporů, který přehlízejí sociální reformisté: k n e n á v i s t i. Tento doktor z periferie se přesvědčil o tom, jak roste nenávist jeho chudých pacientů k němu, právě proto, že on jim prokazuje milosrdenství a léčí je zdarma, vidí propast, kterou nepřeklene žádná společenská reforma. Stávají před ním jako usměvaví lokaji, a nenávidí ho. Neboť n e n á v i s t m e z i c h u d ý m i a b o h a t ý m i j e b i o l o g i c k ý m f a k t e m, dědí se v krvi, není přechodu s jedné strany na druhou.

„Boháči se nepotřebují navzájem zabíjet, aby měli co jíst. Umějí si to, jak říkají, zařídit, aby za ně pracovali jiní. Oni sami, boháči, nedělají nic špatného. Jejich ženy jsou krásné, kdežto ženy chudáků jsou oškřivé. To je výsledek staletého vývoje, i když nehledíme k toaletám.“

Tuční a hubení.

Z tohoto vědomí, že přes svá lopotná a málo úspěšná studia a přes svůj medicínský diplom je vyřazen z blažených na této zemi, roste Bardamova nenávist:

Jsmo zvyklí obdivovat se denně hrozným banditům, jejichž bohatství s námi uctívá celý svět a jejichž život, jakmile se naň zblízka podíváme, se nám přes to jeví jako dlouhý, denně obnovený zločin. Ale ti lidé požívají slávy, poct a moci a jejich zločiny jsou chráněny zákonem... kdežto nepatrná krádež, a hlavně krádež nejběžnějších potravin, kusu chleba, masa nebo sýra

má pro takového zlodějíčka za následek veřejnou potupu, vyloučení z lidské společnosti, těžké tresty, automatické zneuctění a neodpykatelnou hanbu...“

Podle Céline trestá společnost krádež proto, že jejím původcem je chudák, a chudoba už v sobě zahrnuje zásadní nedůstojnost a hanebnost, a za druhé proto, že tento čin je zároveň jakousi němou výčitkou ostatní lidské společnosti. „Krádež, spáchaná chudákem, se stává zlomyslnou individuální vzpourou“. Chudáci jsou zabíjeni v míru stejně jako ve válce. **Zabíjí se chudáky dost? ... To není jisté ... To je otázka.**

„Možná, že by měli býti vybiti všichni ti, kteří nechápou. A nechť se rodí jiní, noví chudáci, a tak pořád dokola, až se narodí ti, kteří pochopí tu komedii, celou tu komedii... Podobně jako se kosí trávníky tak dlouho, až je na nich tráva opravdu dobrá, hebká.“

V této kousavé ironii je již celý Célinův sociální negativismus. Céline totiž ve svých soukromých hovorech nevěří v komunism, soudí ironicky tak zvané „levé“ umělce a intelektuály, vyhýbá se stejně všem politickým stranám a nechce mít s žádnou z nich nic společného. Je v podstatě anarhistou. Ale ještě nikdy nezněla ve francouzské literatuře v četbě vrstvy, která kupuje romány po 24 francích, tato nota s takovou bezohledností:

„Dospěl jsem k názoru, že Němci si mohou přijít do Paříže, rozsekát, poplenit, vypálit všecko, hotel, kompoty, Lolu, Tuillerie, ministry, jejich chráněnce, Pantheon, Louvre, obchodní paláce, že mohou zaplavit celé město a řídit jako smečky d'áblů v té prohnilé lumpárně, k níž opravdu nelze připojit už žádnou hnusnost, to všecko že si mohou dělat, a já že při tom opravdu nemám co ztratit, naopak, všecko mohu získat...“

Zrazující vzdělanec.

V každém z intelektuálních čtenářů, (a budou to většinou oni, kdož sáhnou ke knize Célinově), je skryto trochu příbuzného smyslu pro tento anarchism, je porozumění pro tuto negativní kritiku lidské společnosti s jejím cynickým sarkasmem. Právě v těchto intelektuálních čtenářích míší se vědomí, že život sám přece jen není zlý jako se zdají jeho literární abstrakce, s nechutí, vyvozovati z teoretických názorů, ať jsou sebe přesvědčivější, hned také nějaké praktické důsledky. Zůstane tedy četba Céline, jenž ve své podstatě bude podle přesvědčení každého státního zástupce nebezpečným buřičem, jen intelektuálním kořením. Céline sám také věří příliš málo, aby mohl rozplamenit široké masy, a je příliš umělcem, než aby cokoli ze svých politických a sociálních názorů pokládal za důležitější, než dobrý zvuk svých vět a barvitou bohatost svých výrazů. Celý případ Célinův nabývá tím lehké příchuti určitého esteticismu, jenž odmocňuje účinek jeho nebrutálnějších pasáží, jenž povznáší krásou formy nad pouhý naturalism a povznáší jednotlivé skutečnosti na básnická fakta. Na tuto důležitou stránku se nesmí u Céline zapomenouti, neboť z pouhých citátů by mohla vzniknouti skreslená představa o jeho díle.

Sociologicky je to kniha určená pro intelektuální střední vrstvy, a je to kniha o rozkladu těchto vrstev. Hrdinou je zproletarisovaný akademik, lékař, jenž svou bídou patří k proletariátu stejně jako svými sympatiemi, ale přece jen se nedovede s ním ztotožnit a má se přece jen za „něco vyššího“. Snad proto, že cituje Prousta, Montaigne nebo Plutarcha, že zná něco o Diderotovi, Voltairovi, Carnottovi, Dantonovi a Barrèsovi, že se doslechl o Goethovi a Bismarckovi a ironisuje Napoleona. Má intelekt, a proto opovrhne skutečnými proletáři, kteří jsou pro něho pouhými biologickými fenomény, živočichy. Bardamu je z těch zrazujících vzdělanců. Je z chvastounů, kteří se dají občas také zrevolutionisovati a z jejichž rozleptávajících žvástů tyjí fašismy. Představuje politicky nejméně spolehlivý materiál individualistických anarchistů.

Céline napsal pro střední vrstvy zbídačelé válkou knihu

o jejich cestě na okraji noci. Děj této knihy se podivně proplétá třemi světadly.

Evropa, Afrika, Amerika a blázinec.

V Evropě se cítí Bardamu nespokojen: nevěří vlasti, ale dá se dobrovolně najmouti na vojnu, na frontě má hrůzu ze zabíjení a odnese si duševní poruchu, v Paříži však najde jen pro válku nadšenou Američanku Lolu, pro válku nadšené doktory a válkou nadšenou herečku, a malé měšťáky, kteří se ulejevají a doví se o matce, která se oběsila, když už dosti slyšela vyprávění o tom, jak padl její syn. I ujede Bardamu.

V Africe najdeme ho o několik let dále a o kus světa dále. Při plavbě zase potkává jen koloniální důstojníky, nadulé chvastouny, strašné poměry v koloniálním městě, surové vykořisťování černochů. Nastoupí místo ve filiálce obchodní společnosti v pralese, doplaví se až na to místo, ale nemůže tu žít, onemocní, dovleče se až do španělské kolonie, je prodán na galeji, dostane se po ní až přes Oceán a zase uprchne.

V Americe chytá blechy ve vystěhovalecké karanténě, usadí se v obrovském hotelu, z něhož uprchne, nezaplaví, najde Lolu ze světové války, z níž se zatím stala mondénní kuplířka, dá se angažovati u Forda v Detroitu, ale když se seznámí v bordelu s malou Molly, uteče z továrny, dá se od ní vydržovat, a nakonec ujede zase do Evropy.

V Evropě dodělá svá medicínská studia a s doktorátem se usadí na pařížské periferii, vede tu zoufalou existenci bez příjmů; malý chlapec umře na tyfus, velké děvče po potratu, staré tchyni dělají příbuzní úklady o život, úklad se ale nezdaří a jeho kamarád Robison je sám při tom postřelen. I uteče Bardamu ze své praxe a dá se angažovati v malém divadélku za statistu: historka s vášnivou a sentimentální Polkou ho však odtud vyžene. I uteče do jižní Francie ke svému kamarádu Robinsonovi, spí s jeho přítelkyní Madelon, a když se úklad proti staré tchyni přece jen jednou povede, uteče zase do Paříže.

V sanatoriu pro duševně choré nastoupí místo lékaře, prožívá tu nesmyslné dny s bláznivým psychiatrem, prožívá sensuelní dobrodružství s kyprou Slovenkou, pak se připlete ještě jednou do jeho života jeho kamarád Robinson, ale ne na dlouho, poněvadž žárlivá Madelon zastřelí Robinsona několika ranami do břicha. A Seine proudí dále a život je fantastický a nesmyslný.

To je dějové schema románu „Cesta do hlubin noci“. V jeho 640 stránkách je však tento děj věcí vedlejší a je skoro vesměs vkládán do vedlejších vět. Je to mistrovské dílo vypravěčské, stejně jako je jím hrůzyplný život velkého Gargantuy, otce Pantagruelova. S několika přerovami se valí ku předu epickým proudem, občas příbuzným jednomu velkému českému románu. Intelektuální Bardamu je totiž rodným bratrem proletářského Švejkova, a mají ve svém osudu mnoho společného. Jenže kniha o Švejkovi zůstala zlomkem, kdežto Bardamu se stal hrdinou celé epeje.

Autor a jeho stín.

Důmyslné dějové zápletky nenajdete v této knize. Ani portréty osob netvoří její sílu, ačkoliv tu jsou nezapomenutelné figury: plukovník, jenž je odstřelen ve válce, dva vojáci Grappa a Alcid v Africe, dvě Američanky, strohá Lola a sladká Molly, špinavá rodina Henrouillových, bizarní doktoři Parapin a Baryton, páter Protist, živočišná Žofie a zoufale žárlivá Madelon, patologický kuplíř pan Pomona a několik jiných postaviček. Na tak obrovské dílo je to však málo osobního bohatství. Strhující na tomto románu je, jak autor Céline-Destouches s genialitou, bezohledností a surovou upřímností promítl sebe do figury jménem Bardamu, jak sebe překreslil, umocnil, zdeformoval, zve-

ličil a snížil v typ, jenž je stejně věčný a jednoznačný jako Bazarov, Oblomov, Miša Karamazov.

Céline odpovídá dosti nevrle na otázku, kolik autobiografického vložil do osudů Bardamových: zdůrazňuje totéž, co napsal už v předmluvě, že jeho kniha je fikce, že je fantasie, že není žádnou reportáží, nýbrž uměleckým dílem, a pro umělecké dílo neexistuje otázka skutečného prožití. Zdůrazňuje, že nedělá žádný žurnalistický žurnalismus jako žurnalista Remarque nebo dobrý žurnalista Sinclair Lewis. Ale v jejich osudech je tolik společného; ve dvaceti letech šel Bardamu na vojnu a také Célinovi bylo roku 1914 dvacet let. Oba prošli frontou a nemocnicemi, oba dostudovali po válce medicínu. Céline byl zaměstnán v Africe u jedné německé obchodní společnosti, v níž ztrávil tři roky života, Bardamu u francouzské, a oběma zůstaly na Afriku vzpomínky nejhorší. Také Céline byl v Americe, a po návratu si založili lékařskou praxi v pařížském proletářském předměstí, Céline stejně jako Bardamu. Není pochyby, že Bardamu je skryt v Destouchesovi, Destouches však Bardamu objektivisoval v uměleckém díle, odloučil jej od sebe úmornou pětiletou prací. Céline je totiž z uvědomělých a pomalých tvůrců, kteří pětkrát přeškrtnou větu, nežli v ní najdou žádaný dokonalý zvuk, a třikrát přepíšou každou stránku. Vypráví to o sobě.

(O tuto jedinou stránku knihy jsme přirozeně v nedoceníitelném a mistrovském překladu Zoraálkově ochuzeni: o Célinovu francouzštinu. Je to nejbohatší a nejživější jazyk, jímž bylo ve Francii po válce psáno.)

Prasák Bardamu.

Bardamu má odvalu ke zbabělosti. Ví, že existují přímo epidemie tak zvané statečnosti, které nejsou ničím jiným, než šílenstvím. Připadá si uprostřed šílenců z Apokalypsy, ztracen mezi dvěma miliony bláznů, hrdinských, rozběsněných, ozbrojených až po zuby. „Copak jsem na světě zbabělý jenom já sám?“ říká si... „A jak poděšeně zbabělý!“ V této statečné atmosféře je soucit věcí neznámou: když si vzpomene na šikovatele, rozstříleného na kusy, říká si: „Dobře mu tak, o jednu potvoru méně.“ Na frontě Bardamu omdlévá a v Paříži ho napadne záchvat šílenství v utkvělé představě, že všem hrozí postřílení. Nezbaví se strachu nikdy:

Já mám, vidíte, takový strach, že nechci, až někdy umru přirozenou smrtí, aby mne spálili. Chtěl bych, aby mne nechali v zemi pokojně shnit na hřbitově... Kostra, to se přece ještě aspoň trochu podobá člověku... Popel, to je konec...“

Co je mu po frázích, že je „Vlast“ v nebezpečí; ať žijí šilenci a zbabělci...

Bardamu se obejde bez občanských ctností a bez předsudků o tom, co je čestné a co není. V Paříži chodí s válečnou kurvičkou Musynou, čekává na ni v kuchyni, zatím co ona je v salonech u svých zákazníků, a je mu docela jedno, že se na něho služebnictvo dívá jako na pasáka. Když se uprostřed mikrokosmu, na plovoucí lodi, dostane mezi chlapy s absolutní morálkou, připadá jim odporný jako nečistota a málem ho shodí do moře; vytočí se voláním slávy Francii, protože se naučil výhodám vlasteneckého pokřectví. Lidé ho mají buď za kuplíře nebo pederasta. Svou naprostou upřímností si vás však získává: připadá si při setkání s čistým a nezištným člověkem sám jako bezmocný moula, nejspíš a ješitný tlustokožec. Je naprostý a moralista, je mu docela přirozené, že když po čas v hotelu nezaplátil, musí konečně jednou prchnouti, neláme si hlavu nad tím, odejít z místa a nechat se žít a šatit malou nevěstkou Molly. A zase je sympatický svou věčnou nesmyslností o uho, která ho vždycky vyštve z teplého místa, svým věčně beznadějným tuláctvím. K malému chlapci, umírajícímu na tyfus, se v něm rozvine nesmírný soucit, jenž se

dlouho vrací, a hned zase sedí u mladých ženských, které vykrvácejí po násilných potratech z rodidel, se zvířecí lhostejností, a čeká jen na dvacetifrank honoráře, před jehož inkasováním se nesmí hnouti s místa.

Při tom má v sobě jakési umělecké instinkty, v nichž žádá od každého projevu přesnou formu. Opovrhne důstojníky na lodi, děvčaty ve venkovské cukrárně, i kamarádem Robinsonem, když naslouchá jejich žvásty, když vidí, jak se nedovedou jasně vyjádřit, jak své nitro nedovedou spojit s potřebnými slovy výrazu. Až roste místy k hamletovské velikosti ve své lhostejnosti a přesvědčení o marnosti celého života, jenže nemá toho štěstí jako chvastoun Hamlet, aby aspoň jednou jeden pocit ho vzbouřil a rozvášnil, třeba jen k pomlácení a povraždění všeho.

„Už se vám to omrzelo, pořád se poslouchat... Nechce se vám mluvit... Mluvíte už třicet let... Už vám na tom nezáleží, abyste měli pravdu... Teď vám stačí trochu se najíst, opatřit si trochu tepla a co nejvíc spát na té cestě, která nikam nevede. Kdybyste měli zas pociťovat zájem o něco, museli byste vyhledávat nové grimasy pro tu životní komedii. Ale teď už nemáte tolik sil, abyste mohli měnit repertoár... Cenu pro vás už mají jenom všelijaká ta drobná trápení, na příklad to, že jste nikdy nešli navštívit, dokud ještě žil, toho starého strýce v Bois Colombes, jehož písnička na věky zmlkla jednou večer v únoru.“

V hovorech s Célinem se často vrací jméno „Shakespeare“ a „Hamlet“ a trochu na „Macbetha“ při slovech, jež znějí jako závěť toho holomka Bardama, kterého má v sobě každý z nás:

„To jediné jste si uchovali ze života. Tuto trýznivou drobnou lítost: všechno ostatní jste s velkým úsilím a námahou vydávali během cesty. Jste už jenom starou lampičkou, plnou všelijakých vzpomínek, na rohu ulice, kterou už nikdo nechodí.“

Dvojnec.

Bardamu má svůj stín: jmenuje se Robinson. Vrací se na sedmi různých místech v této knize, v nejrůznějších časových odstupech a prostorových dálkách, vždycky se na jednu namátne Bardamovi do cesty. Není to ani jediná osoba, je spíše jen symbolem. Vrací se jako fantom, přilepte se do života Bardamova a znamená nějaký obrat ke špatnému.

Na francouzském bojišti ho potká Bardamu jedné noci jako desertéra, mají upřímnou snahu dostat se co nejdříve do německého zajetí. V Paříži Bardamu se dostane na stopu chlapíkovy, který si udělal příjem z toho, že staré paní líčí poslední okamžiky jejího syna, třebaže při nich nebyl: tato máma se z toho oběsí. Byl to opět Robinson. V Africe vystřídá v pralese špatného vedoucího ztracené filiálky, který ho pak v noci okrade a zmizí. Také to byl on. Bardamu před ním má strach, a hledí se s ním nesetkat, vyhýbá se mu, jako se vyhýbáme nějaké ničemnosti, která je v nás skryta a občas se náhle vynořuje. A Robinson se vedle něho objeví v Americe, a pak v jeho ordinaci na pařížském předměstí, kde tropí podlosti a kompromituje ho, pak v jižní Francii, kde nastrojí zabití staré babky, z jejichž příjmů byl živ, a nakonec v blázinci, kde již se zdálo, že Bardamu našel svatý pokoj. Robinson se vám přes všechn svůj materialismus nezdá reálnou osobou, je prelud, jenž stíhá život Bardamův. Ve chvíli, kdy Robinson ničemně umře, rozplyne se před vámi i další osud Bardamův.

Tato podivná figura s podivným jménem patří ke stylisujícímu motivům této knihy, která se jenom na první pohled zdá naturalistická. Špatný Faust Bardamu má v Robinsonovi svého mizerného Mefistu.

Radost páchnouti, říká Nietzsche.

Rozdílnost těchto dvou dvojic literárních hrdinů, které dělí od sebe pouze stopěadvacet let, poví vám všechno o cestě literatury od vznešenosti k nevznešenému.

Céline nestane se proto nikdy povinnou četbou školní. Snesl ve své knize všechny výrazy, které studující francouzštiny nenajde v žádné příručce, když by si je přál poznati. Od všech možných funkcí organismu a všech druhů vyměšování, od defoekčního reflexu a močení, chrchlání, plivání a zvracení, od všech druhů zápachů po zápach z úst a pocení nohou, od popisů všech druhů slizkostí a chlupatostí na lidském těle, lišejů a plesnivín, všechna odpornost a špinavost byla v této knize nastrodána v bodavých detailech.

Když potká Bardamu pátera, představuje si ho, jak by asi vypadal nahý u oltáře, neboť „jakmile si člověka obnažíte, zůstane před vámi jenom ubohý pytel domýšlivosti a chlupatosti, horlivě brebentící samé malichernosti“. Dívá se páterovi jakoby detailním fotografickým záběrem na zuby, zažloutlé, zahnědlé, „vysoko vroubené zubním kamenem, zkrátka krásná alveolární pyorrhea“.

Céline popisuje celou Ameriku ve výjevu kolektivního vyměšování na podzemním záchodě, evokuje atmosféru čínžovního bloku v monologu domovnice, jež prošťouchává ucpaný kanál, nechá děvče v erotické scéně vyprávět o zabíjení štěnic, má přímo zálibu ve hniječích zdechlinkách v institutu, co chvíli přirovnává něco k lidským splaškům. K této podivné kopromanii dala by se sestavit ještě celá složitá stupnice nepřijemných zápachů, které se tu popisují. Nakonec ve vás nezůstává dojem deprese, jenom dojem strašné realnosti.

Neboť Céline sice nemluví mnoho o kráse, nebo tak činí jen velice cudně, krása však existuje za vši tou hnusností, někde tušená v dálce.

„Claude Lorrain jistě má pravdu: popředí obrazu je vždycky odporné a umění vyžaduje, aby zajímavost díla byla umístěna do dálky, do nedostupnosti, tam, kam se uchyluje lež, ten sen přistižený při činu a jediná láska lidského pokolení“.

To je jedna z nejdůležitějších vět k poznání Célinovy metody. A dáte za pravdu Célinovi, srovnáte-li výsledný dojem z četby této knihy s idealistickou knihou jiného lékaře, Axela Muntheho, s „Knihou o životě a smrti“. Ošklivost je stejně důležitým uměleckým materiálem jako krása. Záleží jen na umění autora, jak ji umístí, a jaký prostor nechá volným za ní. Pro studium ošklivosti v umění zůstane kniha Célinova jedním z nejdůležitějších dokumentů. (Konec přístě.)

filosofie a psychologie

Grafologické portréty

(Dr. Engliš.)

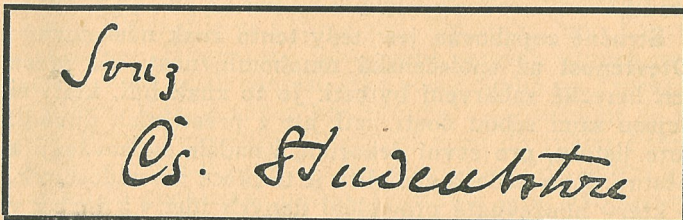
Před několika lety uveřejňovali jsme zde řadu grafologických portretů, které byly oblíbeny u čtenářů. Snad svůj zájem neztratili. Myslím, že vědecký základ grafologie je už prokázán. Při mladém stavu této vědy omyly ovšem nejsou vyloučeny, a prosíme proto, aby analysované osobnosti přijímaly své grafologické portréty jako experimenty začínající vědy a bez náklonnosti k pocitu rozladěnosti.

Místo úvodu: Chci vyjít na forum veřejnosti s několika články a v duchu uvažuji, s jakými asi pocity budou přijaty. Nicméně od doby, kdy u nás byly publikovány dvě knihy o grafologii od spisovatele Saudka, byla věrohodnost této „také vědy“ poměrně zesílena, a několik grafologů, kteří u nás svědomitě pracují v tomto směru, počíná, včetně obecnstva, chápati, že grafologii musíme nutně a přísně odlišovat od všeho hádání, které se na úkor grafologie denně a stále děje. Pokud se pak odporu tak zvaných oficiálních věd týče, ty odkazují na knihu „Vědecká grafologie“ dra Saudka,

kde se jim dostává střízlivé, vědecky odůvodněné odpovědi na jejich popírání grafologie jakožto vědy.

Ve svých člancích chtěl bych podati čtenářům několik grafologických portretů lidí hlavně politicky nebo státnicky činných a vystaviti tak grafologické zásady zkušenému kamenu veřejné kritiky. Dříve ale, nežli se pustím do merita věci, prosím čtenáře, aby si byli jisti tím, že já sám osobně nejsem na žádné politické straně zúčastněn, žiji poměrně dosti vzdálen od současných duševních i duchovních proudů a že tedy posuzuji své lidi skutečně jen dle jejich rukopisů, respektive jen dle toho, co můj grafologický um o nich vnímá.

Začneme s rukopisem muže, který znamená velmi mnoho na finančním nebi Československé republiky, doktorem Englišem.

Tvrdé, bezohledně vyhraněné písmo, ku podivu číslicových tvarů. Lidé, kteří píší tak bezohledné tahy, mají zpravidla silně dopředu vysunutou bradu (znak bezohledného prosazování vlastních ideí, třeba i na úkor stávajících platných norem). Kdo studoval písma starých národů, snadno pozná, kterému písmu rukopis dra Engliše svým tvrdým tvarem je podoben: písmu starých Feničanů. V jejich písmě nacházíme obdobné čtvercové i číslicové tvary, jako u všech obchodnických, finančnických nebo hospodářsky intenzivně myslících národů. Podle mého soudu je to šest hlavních znaků tohoto písma, které určují sílu ducha a výkonnosti dra Engliše v praktickém směru života, resp. povolání:

1. celkový zjev originality,
2. velikost spojená s určitou ohebností,
3. zvláštní stavba malých „a“ a „o“,
4. číslicové tvary písma (viz hlavně velké „S“),
5. Násilné škrty (průtahová čára) přes malá „t“ a
6. last but not least, vazba písmenek jednotlivých slov.

Celkový zjev písma utvrzuje o značné originalitě. Je to vněm o písmu, který se dá slovy poměrně těžko definovati a který každý, rukopisy studující člověk, po delším cviku s rukopisy nabývá zcela bezděčně, abych tak řekl intuitivně. Svědčí to vždy o zvláštních vlohách takového pisatele tvořiti něco ze sebe, zvláštního, původního. Zjev tento je dán celkovou strukturou písma, která se svým tvarem podstatně liší od obvyklé kaligrafické formy.

Nápadná je velikost písma Englišova. Je značná a přece se snaží sama sebe snížit. Píší tak lidé, kteří mají sice velkorysou koncepci, ale snaží se být přísní a kritičtí vůči sobě samým. Nicméně — a to jest zvláštní znak velikosti písma Englišova — prozrazuje tato značnou porci úsilí o vyniknutí v řadách spolusmrtníků, o úsilí, kterému pisatel i přes ustálenou sebekritiku nesmírně podléhá a kterým se dává silně strhovat. Je to, abych se obrazně vyjádřil, značná chtivost slávy. Při tom je písmo poměrně ohebné a prozrazuje tedy složku diplomacie a schopnosti vlichotit se v mínění svého okolí. A jak dokazují tak zvláštním způsobem psaná malá „a“ a „o“, stává se tak takový pisatel tako-

vou osobností, která přes vnitřní skepsi nad sebou samým přece jen předkládá druhým věřiti něco o sobě, o čem sama nejednou u sebe pochybuje. A já myslím, že tento znak je v rukopise dra Engliše nejcharakterističtější. Pisatel předkládá k věření o sobě něco více, nežli o čem skutečně sám, ve vlastním nitru, je přesvědčen. Rozumějte mně dobře: Není to předstírání, neupřímnost a herectví toho běžného rázu, jaké u tuctových lidí nacházíme. Je to neupřímnost odhodlaného elánu zvítězit i za cenu vnitřní skepse a proto, aby si dodal větší váhy a odvahy, předstírá víc, než skutečně může. Je to člověk, který chce něco vydupat ze země, ale který, zpravidla již v zárodku svých nejpůvodnějších úmyslů, začíná o nich pochybovat. Je však příliš člověk průboje, aby svou vnitřní tíseň na venek prozradil.

Stručně zopakován jest tedy tento znak následovný: Otevřenost až společenská mnohomluvnost, ale přece jen herecké zabarvení bytosti. Je to znak lidí, kteří si nejsou sami sebou dosti jisti, ale z prestižních důvodů tuto jistotu, pro zevní dekorum, i nadále zachovávají a pěstují. Přes nádech geniality je to přece jen nedostatek, o který houževnaté provádění daných ideí v ždycy klopýtá.

Nyní přejdeme k číslicovým tvarům písmen. Tento je vždy odznakem lidí, myslících v číslicích a na číslice. Je to odznak počtářů, obchodníků, hospodářů a finančníků. Občas najdeme podobné tvary (ale spíš jen ojediněle a ne povšechně) i v rukopisech šachistů, ale to jsou jen výjimky. Ty vznikají asi tím, že v podvědomí šachistově splývají šachové figury dohromady s číslicovým označením polí šachovnice (3b a pod.) a takto vznikající představy vykouzlují — přenosem nervové činnosti na činnost vzniku písma — v písmě šachistovské náznaky číslic. Při tom může být takový šachista třeba jen úředníkem odněkud z ministerstva vnitra, který má s financemi a obchodem nejméně co dělat. Stručně řečeno jsou tedy číslicové tvary v písmě Englišově náznakem člověka v číslicích myslícího a pracujícího. Ve kterém směru se Engliš číslicemi obírá, to nám poví jiné znaky písma, respektive nepřítomnost jejich. Písmo nevykazuje šmahlovité tvary obchodnické, je spíš důkladné, vědecky systematické. To znamená tedy, že Engliš se zabývá číslicemi spíš ze stránky vědecké než ryze obchodnické nebo finanční.

Bezohledná průtahová čárka malých „t“ skýtá jinou potíže. Svědčí nejen o bezohledném prosazování vlastních ideí, ale i o značném sklonu k násilnosti. Jak se lidově říká: „Buďto to bude jak já chci, anebo toho nechám vůbec.“ Tam, kde je určitá složka násilí, nemusí být vždycky dost opatrné logiky, čili takový pisatel podléhá vněmům, intuitivním nálezům. Pro počtáře, obchodníka a finančního — nebo jemu blízkého — národohospodáře, je taková vlastnost však značným mínus. A proč je to minus? Protože hospodář a hlavně národohospodář nesmí se řídit jen instinktem a intuicí, nýbrž musí především a bezpodmínečně budovat na výsledcích, zkušenostech, na faktech již stávajících, těmto se přizpůsobovat se svými ideami. Ne aby je jen opakoval, to nikoliv, ale aby dále dle získaných zkušeností pracoval. A protože se dr. Engliš dává strhovat více intuicí nežli logickým závěrem resp. praktickými zkušenostmi, stává se teoretikem. Teorie je však pro národohospodářství asi tolik, jako lučavka královská, pakliže s ní nezacházíme nejvýš opatrně. A k tomuto poznatku řadí se sousledně vazba písmenek v jednotlivých slovech. Vlastně bych měl říci „nevazba“ jejich,

neboť spočítáme-li přesně vazbu jednotlivých písmenek ve slově „Studentstva“, shledáváme, že je zde vazba sedmkrátě přerušena (vazba malého „u“ na „d“ není vazbou, je to jen „nástavek“) a pouze čtyřikrátě vázáno. Tento fakt, podle platných grafologických pravidel, potvrzuje též, že zde jde převážně o člověka intuitivního, ne deduktivního. Je to písmo intuitivní, plně nápadů, inspirace, teoretických poznatků a skvělé myšlenkové koncepce, reformátorských snah, plno svéhlaového prosazování až neústupného trvání jen na svých teoriích. Tento druh písma nacházíme vždy u reformátorských duší, ale u praktických, výkonných organisátorů nikdy, tam nacházíme vazbu docela opačného rázu. Vazba, kterou vyukazuje rukopis dra Engliše, je vazbou člověka teoretického.

Celkový úsudek o tomto písmě tedy jest: Muž hospodářské vědy, originalita, energická a smělá povaha, s nadáním člověka společenského, které ústí až do vloh hereckých. Při tom muž širokých zájmů vědeckých a velikých ideálů. Vždycky však teoretik, ne praktik. Popřítí však nelze, že je vášnivě nesobeckým mužem, pokud se hmotného prospěchu týče. Prost vysoké ctižádosti však není a tato složka, s tajenou vnitřní skepsí, je vždycky určitým nebezpečím nejen pro jeho práci, ale i pro ty, pro něž práci vykonává.

Kdybych měl mezi uchazeči o místo pro některou firmu nebo podnik vybrati — dle písma — nejschopnějšího praktika, hospodáře a organisátora, pak by moje volba nepadla na rukopis dra Engliše. Kdyby ale mne taková firma žádala, abych jí, dle rukopisů, označil muže s talentem reformátorským, který by měl dávat nové ideje praktickým vůdcům hospodářství, pak bych volil dra Engliše. Graf.

listárna redakce

Proces s fašisty. Postrádáte v „Přítomnosti“ článek o brněnském procesu s pachateli útoku na židenická kasárna. My také. V napsání a uveřejnění takového článku nebránila nám okolnost vnitřní, nýbrž vnější: existuje paragraf, podle něhož noviny nesmějí posuzovat soudní rozsudky, dokud nenabylí moci práva. V takovém stadiu je pro odvolání státního zástupce proces brněnský, a my nechtěli jsme nějakým článkem, pro který máme v zásobě dosti myšlenek, způsobit v „Přítomnosti“ bílé místo s jediným slovem: Konfiskováno. Že by se dalo mnoho říci, v tom s Vámi srdečně souhlasíme. Je opravdu pozoruhodné, že právě Gajda dostal od brněnského soudu vysvědčení „rozvážného muže“. Jaký to vzor rozvážnosti a příklad pro mládež, tento muž, který se stal lékařem bez složení lékařských zkoušek, který byl degradován Rusy i Českoslováky a který — patrně pro svou rozvážnost — seděl v kriminále. Stejně zajisté pozoruhodný je názor brněnského soudu, že útok na kasárna není útokem na republiku. Doufáme, že nám soud ještě poví, čím to tedy jest. Jde-li Vám o informace, přečtěte si parlamentní řeči národních sociálních poslanců Ríchtra a Moudrého z minulého čísla Lid. Novin ze dne 5. t. m. Ti mohou mluvit pod ochranou imunity, a tam se dovíte, co potřebujete.

V naší poznámce o Nemocenské pojišťovně soukr. úředníků v čísle 25 zmiňujeme se též mezi jiným o tom, že ředitelé této pojišťovny jsou plzeňskými pojištěnci obviňováni, že si dali zaplatit z peněz Pojišťovny jakýsi flám a že částku tuto nahradili teprve po vypuknutí této aféry. Nejasná stylisace vedla pak k domněnce, že se tato aféra týká řed. dra Z. Paičla. Konstatujeme, že tento pán nemá s tímto případem nic společného, neboť ono obvinění plzeňských úředníků týkalo se řed. Fr. Kisslingera, bývalého ředitele Kafky a člena předsednictva dra Hatláka. Ředitel dr. Paičl onoho zábavného podniku vůbec nebyl účasten.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2
Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská